

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ**

СОЦІОЛОГІЯ

Методичний посібник
для самостійної роботи студентів

спеціальності: 151 «Автоматизація та комп'ютерно – інтегровані технології»

спеціалізації: **«Обслуговування пристроїв електрозв'язку»**

Методичний посібник для самостійної роботи з дисципліни «Соціологія» для студентів спеціальності 151 «Автоматизація та комп'ютерно – інтегровані технології», спеціалізації 5.151.2 «Обслуговування пристроїв електрозв'язку»/Уклад.: Калита І. А. – ХДПК, 2019.

Методичний посібник розглянутий та рекомендований цикловою комісією гуманітарних та соціально – економічних дисциплін для використання студентами при самостійному вивченні навчальної дисципліни «Соціологія».

Протокол № ____ від _____ 20 ____ року

Голова циклової комісії _____ Л. М. Діброва

Схвалено методичною радою Харківського державного політехнічного коледжу

Протокол № ____ від _____ 20 ____ року

Голова методичної ради _____ В. О. Величко

Пояснювальна записка

Самостійна робота – обов'язковий компонент навчальної та науково-пошукової роботи студентів.

У процесі вдосконалення професійної освіти акцент діяльності викладача дедалі зміщується з розробки нових форм і методів активізації власної діяльності на стимуляцію активності студентів.

Від волі, інтересів, прагнень останніх залежить ступінь залучення до навчального процесу і, як наслідок, успішність оволодіння професією.

Саме тому під час підготовки молодших спеціалістів самостійній роботі студентів надається пріоритетне значення, особливо, якщо на вивчення дисципліни в навчальному закладі відводиться небагато годин.

Стратегія кожної людської діяльності завжди базується на інтегративному гуманітарно - орієнтовному знанні. А соціологія як наукова дисципліна, що позбавлена ідеологічного аспекту, дає цілісне і принципово нове бачення проблеми взаємодії людини і суспільства.

Тому створення спеціального методичного посібника є дуже необхідним і повинно допомогти студентам якнайкраще оволодіти новими знаннями та організувати самостійну роботу при вивченні дисципліни «Соціологія».

Метою самостійної роботи студентів є:

- 1) формування потреби безперервного самостійного поповнення знань з дисципліни «Соціологія»;
- 2) розвиток творчих здібностей, розумової діяльності студентів та здобуття глибокої системи знань.

Завданням самостійної роботи є:

- 1) навчити студентів самостійно працювати з літературою, додатковими дидактичними матеріалами, першоджерелами;
- 2) свідомо сприймати навчальний матеріал та творчо його осмислювати.

Опрацьовуючи тему самостійно, студенти повинні навчитися виділяти головні питання, звертати увагу на основні соціологічні поняття і категорії.

Для перевірки засвоєння навчального матеріалу студентам пропонуються контрольні питання і завдання.

Для кожної теми окремо пропонується список літератури, а також теми для рефератів.

Основним методом контролю при вивченні теми самостійно є перевірка конспекту, який обов'язково складає студент, а також усне опитування на початку аудиторного заняття.

Виходячи з обсягу годин на різних спеціалізаціях викладач має право самостійно визначати кількість тем і питань, що виносяться на самостійну роботу студентам.

Модуль I. Загальнотеоретична соціологія.

Змістовий модуль 1. Соціологія як наука про суспільство, її предмет, структура і методи.

Мета: визначити специфіку вивчення суспільства соціологічною наукою, її відмінність від інших суспільних наук; з'ясувати основні структурні елементи і рівні соціологічного знання; основні риси, що характеризують специфіку ключового поняття соціології «соціальне»; відзначити суть і особливості дії соціальних законів, співіснування соціальних явищ, тенденцій розвитку, залежності між соціальними явищами, а також основні категорії, якими оперує соціологія; охарактеризувати основні риси об'єкта і предмета соціології; розкрити суть методу (методів) та прийомів соціологічного вивчення соціальної реальності; пояснити суть основних функцій соціології та їх взаємодію; охарактеризувати зв'язки соціології з іншими суспільними науками.

Основні поняття: наука, соціологія, макросоціологія, мікросоціологія, об'єкт соціології, предмет соціології, фундаментальна соціологія, теоретична соціологія, прикладна соціологія, емпірична соціологія, соціальна реальність, соціальний закон, загальносоціологічні теорії, соціальна теорія, соціологічне знання, спеціальні соціологічні теорії, спеціальні соціологічні теорії середнього рівня, категорії соціології, соціальне, методи соціології, функції соціології, структура соціологічного знання, галузеві соціологічні теорії.

План:

1. Соціологія та її місце в системі сучасних наук. Об'єкт і предмет соціології.
2. Категорії, закони і методи соціології.
3. Структура і рівні соціологічного знання.
4. Функції соціології.
5. Місце соціології в системі соціогуманітарних наук.

Питання для самоперевірки:

1. Яке місце займає соціологія в системі сучасних наук?
2. Чим відрізняється соціологія від інших наук про суспільство?
3. Як визначається об'єкт і предмет соціології? У чому полягає їх відмінність?
4. Що ви розумієте під терміном «соціальне»?
5. Що таке «соціальний закон»?
6. За якими критеріями здійснюють типологізацію соціальних законів?
7. Якими основними категоріями оперує соціологія?
8. Що ви розумієте під методом(методами) і прийомами соціології?
9. У чому відмінність позитивізму від розуміючої соціології?
10. Якою є структура соціологічного знання? Чим відрізняється теоретична соціологія від емпіричної соціології?
11. Чим відрізняється макросоціологія від мікросоціології?

12. У чому суть основних функцій соціології?
13. Що дає знання соціології сучасній людині?
14. Чому зростає значення соціології в наш час?
15. Чим різняться соціологія як наука від соціології як навчального предмета?
16. У чому виявляється зв'язок соціології з іншими науками?

Теми рефератів:

1. Соціологія: що вона вивчає.
2. Суспільство як об'єкт дослідження соціології.
3. Дискусії в соціологічній науці про предмет соціології.
4. Типи соціальних законів.
5. Категорії та поняття в соціології.
6. Основні риси, що характеризують специфіку соціального.
7. Структура і рівні соціологічного знання.
8. Основні функції соціології.
9. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками.

Література:

1. Гіденс Е. Соціологія. Пер. з англ. - К., 2000.
2. Маковецький А. М. Соціологія. - Чернівці, 2000.
3. Піча В. М. Предмет, структура, функції соціології. - Львів, 1994.
4. Смелзер Н. Соціологія. Пер. с англ. - К., 1998.
5. Современная американская социология. - М., 1994.
6. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.
7. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.
8. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
9. Социология: Наука об обществе. Учебное пособие / Под общ. ред. В. П. Андрущенко, Н. П. Горлача. - Х., 1996.
10. Черниш. Н. Й. Соціологія: Курс лекцій. - К., 2003.
11. Юрій М. Ф. Соціологія: Соціологія: Підручник. – К., 2006.
12. Яремчук С. Соціологія: навч. посібн. – Чернівці, 2007.

Змістовий модуль 2. Історія розвитку соціології в країнах Західної Європи, США та в Україні.

Мета: визначити об'єктивні чинники, які обумовили появу нового напрямку наукового знання - соціології; з'ясувати основні соціологічні погляди О. Конта, Г. Спенсера, Е. Дюркгейма, М. Вебера, К. Маркса та інших представників класичної соціології; охарактеризувати особливості і етапи розвитку соціологічної думки в Україні, наукові ідеї українських соціологів 19 - початку 20 ст.; ознайомитися і дати оцінку таким основним школам і напрямам західної соціології, як аналітична школа, Чиказька школа,

німецька соціологічна школа, структурний функціоналізм, неофункціоналізм, символічний інтеракціонізм, феноменологія, етнометодологія, структуралізм і постструктуралізм, технократизм; розкрити значення американської і західноєвропейської соціології у становленні і розвитку соціології в Україні; ознайомитися з представниками новітньої української соціології, з'ясувати основні завдання, що постали перед нею на початку 21 ст.

Основні поняття: «кантівська» ієрархія наук, соціальна динаміка, органічна школа в соціології, соціальна статика, органічна солідарність, соціальний факт, «розуміюча соціологія», соціальне знання, етнометодологія, соціологічна думка, структуралізм, біхевіоризм, постструктуралізм, технократизм, аналітична школа, Чиказька школа, індустріальна соціологія, «Хоуторнські експерименти», функціоналізм, символічний інтеракціонізм, неофункціоналізм, футурологія, феноменологічна соціологія, конфліктологія.

План:

1. Історія становлення і розвитку соціології: основні етапи. Протосоціологія (з давніх часів і до поч. 19 ст.).
2. Класичний період у розвитку світової соціології. О. Конт і його роль у створенні науки соціології.
3. Сучасна соціологія Заходу.
4. Розвиток соціологічної думки в Україні. Витоки соціологічного знання (з давніх часів і до кінця 19 ст.).
5. Сучасний етап розвитку української соціології.

Питання для самоперевірки:

1. Коли і як з'явилася соціологія?
2. На чому базується закон трьох стадій О. Конта?
3. Які основні принципи позитивізму?
4. Якими були погляди на суспільство Г. Спенсера?
5. Що таке соціальний дарвінізм?
6. Назвіть основні положення в географічному напрямку позитивістської соціології.
7. Що є підґрунтям антипозитивізму?
8. У чому сутність «розуміючої соціології»?
9. У чому полягає психологічний підхід в соціології?
10. Які типи соціальної солідарності виокремлював Е. Дюркгейм?
11. Чим відрізняються між собою соціологічні погляди К. Маркса і М. Вебера?
12. Охарактеризуйте етапи зародження і розвитку соціологічної думки в Україні.
13. У чому полягають особливості розвитку вітчизняної соціології 20 ст.?
14. Охарактеризуйте основні сучасні західні соціологічні теорії.
15. Термін «соціологія» запропонував і вперше використав у своїх творах:
Г. Спенсер;
Е. Дюркгейм;
К. Маркс;
О. Конт

16. «Батьком» соціології є:

М. Вебер;

К. Маркс;

Г. Спенсер,

О. Конт.

17. Шеститомну працю «Курс позитивістської філософії» написав:

Г. Спенсер;

М. Вебер;

Дж. Міль;

О. Конт

18. Органічний напрям в соціології заснував:

О. Конт:

Г. Спенсер;

Дж. Міль;

Е. Дюркгейм.

19. Вчення про суспільно-економічні формації належить:

О. Конту;

К. Марксу;

М. Веберу;

Г. Спенсеру.

20. Праця «Самогубство» належить:

К. Марксу;

Е. Дюркгейму;

М. Веберу;

Дж. Міду.

21. Засновником «розуміючої» соціології є:

О. Конт; М. Вебер; Г. Спенсер;

Е. Дюркгейм; К. Маркс; П. Сорокін.

22. Представниками Чиказької школи є:

Е. Торндайк; Л. Віллерна; Дж. Уотсон; Р. Вірхов;

Е. Чадуїк; Р. Парк; У. Томас; А. Смолл.

23. Доктрину людських відносин розробив:

Дж. Геллап;

У. Томас;

Е. Мейо.

24. Етап протосоціології в становленні та розвитку західної соціології це період:

з 30 - 40 рр. XIX ст. до кінця XIX ст.;

з античних часів до середньовіччя;

з кінця XVII ст. до середини XVIII ст. ;

всі відповіді невірні

25. Представниками географічного напрямку соціології XIX ст. є:

Г. Бокль; О. Конт; Л. Мечников;

Ш. Монтеск'є; Р. Ратцель; У. Самнер

26. Соціал - дарвінізм в соціології XIX ст. проголосив, що:

соціальні явища обумовлені психологічними чинниками;

соціальні явища обумовлюються географічними умовами;
соціальний розвиток обумовлюється біологічною еволюцією.
соціальний прогрес є довічною боротьбою людей за існування.

27. Автором першого українського підручника «Загальна соціологія» є:

М. Ковалевський;
С. Дністрянський;
М. Грушевський;
М. Шаповал.

28. Створення у Відні Українського соціологічного інституту належить:

І. Франку;
М. Шаповалу;
М. Грушевському;
Б. Кістяківському

Теми рефератів:

1. Соціологічна концепція Е. Дюркгейма.
2. Соціологія М. Вебера.
3. Соціологія П. Сорокіна.
4. Соціологічні погляди М. М. Ковалевського.
5. Соціологічні погляди І. Франка.
6. М. Грушевський і українська соціологія.
7. Розвиток української соціологічної думки в еміграції.
8. М. Шаповал як соціолог.
9. Основні досягнення емпіричної соціології 20 ст.
10. Найбільш впливові напрями соціологічної теорії 20 ст.

Література:

1. Американская социологическая мысль: Тексты. - М., 1994.
2. Арон Р. Этапы развития социологической мысли. - М., 1993.
3. Бурлачук В., Молчанов М., Степаненко В. Біля витоків соціологічної думки в Україні. – К., 1995.
4. Громов Й. А., Мецкович А. Ю., Семенов В. А. Западная теоретическая социология. СПб., 1996.
5. Депенчук Л. П. Б. О. Кістяківський. - К., 1995.
6. История социологии в Западной Европе и США. - М., 1993.
7. Піча В. М., Черниш Н. Й, Кондратик Л. Й. З історії української соціологічної думки. - Львів. 1995.
8. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ сторіччя. - К., 1996.
9. Ручка А. О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. Навч. посібник. - К., 1995.
10. Современная американская социология. - М., 1994.
11. Сорокин П. Социологические теории современности. - М., 1992.
12. Социологическая теория сегодня. – К., 1994.
13. Социология: Хрестоматия / Сост. Ю. Г. Волков, И. В. Мостовая. - М., 2003.
14. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В.М. Пічі. - Львів, 2007.
15. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред.

В. М. Пічі. - Львів, 2002.

16. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред.

В. Г. Городяненка. - К., 2006.

Змістовий модуль 3. Суспільство як соціальна система.

Мета: дослідити еволюцію уявлень про суспільство та його походження; визначити особливості суспільства як сукупності історично сформованих способів і форм взаємодії і об'єднання (діяльності, відносин, поведінки, спілкування тощо) індивідів та їх груп; проаналізувати теоретичні підходи, які спеціалісти використовують при вивченні суспільства, його сутність, ознаки, типи тощо; відзначити специфіку соціологічного аналізу суспільства, основні поняття, якими оперує соціологія, досліджуючи суспільство. пояснити основний зміст поняття «суспільство як соціальна система»; розкрити відмінності між термінами «суспільство», «держава», «країна»; проаналізувати погляди зарубіжних і вітчизняних соціологів на сутність, основні засади функціонування і розвитку суспільства як соціального феномена; охарактеризувати процеси трансформації сучасного українського суспільства, джерела і види соціальних змін, що в ньому відбуваються.

Основні поняття: протосуспільство, еволюційні та революційні соціальні зміни, традиційне, або доіндустріальне суспільство, фактори соціальних змін, еволюційні, циклічні, конфліктні, функціоналістські теорії соціальних змін, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, модернізація, соціальний розвиток, органічна та неорганічна модернізація, структурні соціальні зміни, процесуальні соціальні зміни, соціальна система, функціональні соціальні зміни, писемне суспільство, мотиваційні соціальні зміни, дописемне суспільство, цивілізація, складне суспільство, просте суспільство.

План:

1. Сутність суспільства як соціальної системи, його характеристика. Ознаки суспільства.
2. Концепції виникнення суспільства. Типологізація суспільств.
3. Характерні особливості сучасного суспільства. Модернізація.
4. Соціальні зміни. Соціальні процеси. Соціальні рухи.

Питання для самоперевірки:

1. Що таке «суспільство»? Чому людина не може існувати поза суспільством?
2. Завдяки чому суспільство відрізняються від хаотичного скупчення людей та інших соціальних явищ?
3. Чи можна ототожнювати суспільство з державою? Поясніть.
4. Які історичні типи суспільства ви знаєте?
5. Чим відрізняються між собою філософське і соціологічне пояснення виникнення суспільства?
6. За якими критеріями можна здійснювати типологізацію суспільств? Наведіть приклад.
7. Які існують канали взаємодії, проблеми взаємозалежності між елементами системи

«людина-суспільство»?

8. В чому полягає різниця між доіндустріальним, індустріальним та постіндустріальним суспільством?

9. До якого типу суспільства ви віднесли б сучасну Україну?

10. Чим різняться між собою еволюційні та революційні форми соціальних змін? Які їх причини та наслідки?

11. Які Ви знаєте приклади еволюційних та революційних змін у різні періоди розвитку українського суспільства? Які їх наслідки?

12. Чи існують закономірності у розвитку суспільства? Якщо так, то які? Якщо ні, то чому?

13. Що слід розуміти під терміном «модернізація суспільства»?

14. В чому суть органічної та неорганічної модернізації?

15. Які соціальні зміни відбуваються в сучасній Україні? Розкрийте їх тенденції, рушійні сили, перспективи.

16. «Суспільство - функціонуюча система, що ґрунтується на поділі праці».

Кому належить це визначення суспільства?

Е. Дюркгейму;

Арістотелю;

М. Веберу;

О. Конту.

17. «Суспільство - це взаємодія людей, яка є продуктом соціальних дій».

Кому належить це визначення суспільства?

Е. Дюркгейму;

Арістотелю;

М. Веберу;

О. Конту.

18. Зміни, що відбуваються у сім'ї (полігамна, моногамна, багатодітна, розширена, нуклеарна), в елементах будь-якої соціальної спільності (малої групи, професійної групи, нації), в елементах соціальних інститутів (торгівлі, освіти, науки, релігії), можна зарахувати до:

структурних змін;

процесуальних змін;

мотиваційних змін;

функціональні змін.

19. Консолідація соціальних зв'язків в межах суспільства здійснюється за допомогою цієї основної ознаки суспільства. Про яку основну ознаку суспільства йдеться?

універсальність;

автономність;

інтегративність;

територію.

20. Зміни, що відбуваються через зміщення акцентів в основних напрямках діяльності (наприклад, відповідно до нової Конституції України такі зміни відбулися щодо виконавчої та законодавчої влади країни), можна зарахувати до:

структурних змін;

процесуальних змін;

мотиваційних змін;
функціональних змін.

21. Спроможність існувати самотійно, що досягається за рахунок високого рівня внутрішньої саморегуляції, забезпечує підтримку та постійне відтворення складної системи соціальних взаємин. Про яку основну ознаку суспільства йдеться?

універсальність;
автономність;
інтегративність;
територію.

22. За цим критерієм всі існуючі суспільства поділяють на прості та складні. Який (які) критерій (критерії) лежать в основі подібної класифікації суспільств?

наявність писемності;
чисельність рівнів управління;
ступінь соціальної диференціації;
спосіб здобування засобів для існування.

23. Всезагальні зміни, які передбачають докорінне ламання соціального об'єкта, і, як правило, спираються на насильство, - це:

еволюційні зміни;
революційні зміни;
прогресивні зміни;
реформаційні зміни.

24. Післявоєнний «бебі – бум» у США і подальші зміни в американському суспільстві, що з ним пов'язані, можна зарахувати до:

фактора природного оточення;
фактора людських дій;
фактора демографічних змін;
технологічного фактора.

25. Складне суспільство - це таке:

що утворене з декількох держав або країн;
в якому існують багаті та бідні;
де є декілька рівнів управління;
декілька соціальних верств населення, що розташовуються зверху вниз із зменшенням доходів.

26. В якому (або в яких) із зазначених суспільств поєднуються як головні їхні ознаки сфера послуг, знання як мета діяльності, університет як соціальна організація ?

протосуспільство;
індустріальне суспільство
традиційне суспільство;
постіндустріальне суспільство.

27. Простою, недиверсифікованою є соціальна структура:

традиційного аграрного суспільства;
протосуспільства;
індустріального суспільства;
інформаційного суспільства.

28. Різні форми колективної поведінки (мода, чутки, бунти) та соціальні рухи можна

зарахувати до:

природного оточення;

фактора людських дій;

фактора демографічних змін;

технологічного фактора.

29. Ці теорії базуються на припущеннях, що суспільства поступово розвиваються (еволюціонують) від простих до складних форм. Про які теорії пояснення соціальних змін йдеться?

еволюційні теорії;

циклічні теорії,

функціональні теорії;

конфліктні теорії

30. Ці теорії фокусують свою увагу на аналізі соціальної статистики, аргументовано доводять, що суспільство складається з незалежних частин, кожна з яких допомагає підтримати стабільність цілісної системи. Про які теорії пояснення соціальних змін йдеться?

еволюційні теорії;

циклічні теорії;

функціональні теорії;

конфліктні теорії.

Теми рефератів:

1. Суспільство як цілісність. Ознаки суспільства.
2. Структурна композиція суспільства.
3. Суспільство: механізми розвитку та руйнування.
4. Типологія суспільств.
5. Глобалізація та розвиток суспільства.

Література:

1. Белл Д. Постиндустриальное общество//Америка. – 1977. - № 9.
2. Головаха Є., Паніна Н. Тенденції розвитку українського суспільства (1994 - 1997 рр.) - К., 1998.
3. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории инструкторизации. – М., 2003.
4. Головаха Є. І. Суспільство, що трансформується. – К., 1997.
5. Дорофеев Б. Ф. Размышление о человеческом обществе. - Донецк, 2003.
6. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: Природа, противоречия, перспективы, - М., 2000.
7. Іващенко О. В. Соціальна динаміка пострадянського суспільства: Україна в порівняльній перспективі// Соціологія: Теорія, методи, маркетинг - 2001. - № 4.
8. Карасев В. И. Общество, государство, цивилизация: К теории становления социумов. - М., 2000.
9. Кіндратець О. М. Формування суспільства сталого розвитку: проблеми і перспективи: Монографія. - Запоріжжя, 2003.
10. Михальченко М. И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? – К., 2001.

11. Парсонс Т. Система современных обществ - М., 1998.
12. Парсонс Т. О социальных системах. - М., 2002.
13. Саенко Ю. Состояние общества. К вопросу о его измерении // Социс. - 1999. - № 10.
14. Сорокин П. А. Учение о строении общества / / Сорокин П. А. Общественный учебник социологии: Статьи разных лет. - М., 1994.
15. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. - М., 1992
16. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2004.
17. Тойнби А. Постигание истории. - М., 1991.
18. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття / Під ред. М. О. Шульги. – К., 1999.
19. Українське суспільство: Десять років незалежності (соціологічний моніторинг та коментар науковців). – К., 2001.
20. Устич С. І. Системне дослідження суспільства. - Львів. 1992.
21. Шульга М. О. Метаморфози українського суспільства. Коментарі соціолога. – К., 2003.

Змістовий модуль 4. Соціальна структура суспільства і соціальна стратифікація.

Мета: з'ясувати, що таке соціальна структура суспільства, які її складові елементи і в яких ракурсах її вивчають соціологи; визначити, чому існує соціальна нерівність, чому одні групи в суспільстві багатші й могутніші, аніж інші; з'ясувати сутність соціальної стратифікації і причини існування різних типів стратифікаційних систем, а також чи багато шансів у людини з нижчих верств суспільства видобутися на вершок економічної драбини; зрозуміти, який вплив має приналежність особистості до певних соціальних груп на її життєвий шлях та кар'єру; проаналізувати процеси соціальних переміщень в сучасному суспільстві та їхні рушійні сили; навчитися на практиці застосовувати знання про соціальну структуру суспільства та соціальні переміщення при плануванні власної життєвої кар'єри, враховувати інтереси певних суспільних спільнот при прийнятті управлінських рішень.

Основні поняття: соціальна структура, замкнута та відкрита системи соціальної стратифікації, соціальна спільнота, соціальний інститут, соціальна організація, соціальний клас, вищий клас, середній клас, нижчий клас, маргінали соціальної мобільності, соціальний простір, соціальний статус, соціальна роль, соціальна група.

План:

1. Соціальна структура суспільства: сутність та основні елементи.
2. Соціальні інститути і організації.
3. Соціальний простір. Рангові і номінальні параметри. Соціальний статус і соціальна роль.
4. Соціальні групи і спільноти.
5. Соціальна стратифікація, її особливості і критерії. Причини соціальної нерівності.
6. Соціальна мобільність, її види. Канали соціальної мобільності. Основні чинники пересувань.

7. Трансформація соціальної структури українського суспільства.

Питання для самоперевірки:

1. Прочитайте текст і дайте відповіді на запитання:

«.... хоча всі статуси і ролі походять від соціальної системи, є її невіддільними частинами, вони володіють незалежною функцією відносно індивідів, що займають певні статуси і виконують приписані їм ролі. У відношенні до певних індивідів узагальнені статуси і ролі репрезентують мінімум настанов і стандартів поведінки, яких вони повинні дотримуватися, якщо хочуть підтримувати життєдіяльність соціальної системи. Статус і роль необхідні для того, щоб виразити ідеальні зразки соціального життя в індивідуальних термінах. Вони стають моделями, які організовують настанови та поведінку індивіда і поєднують їх з настановами та поведінкою інших індивідів, які є учасниками взаємодії. Так, якщо ми розглядаємо футбольну команду в цілому, не вдасться сказати нічого розумного про позицію захисника без співвіднесення її з іншими позиціями. З точки зору самого захисника його позиція багато чим важлива. Вона визначає, де гравець повинен зайняти місце на лінії і що йому належить робити у тій чи іншій ситуації. Перебування у цій позиції одночасно визначає ступінь активності гравця і встановлює мінімум навичок, якими він зобов'язаний володіти. Точно так і в соціальних відносинах, подібних до взаємин між роботодавцем і найнятим працівником, статуси обох визначають, що кожен з них повинен знати і що робити, щоб здійснилася взаємодія».

- а) подумайте про те, які соціальні статуси входять у ваш статусний набір, з якими статусами, що мають інші особистості, вони пов'язані і в чому виявляється цей зв'язок?
- б) наскільки жорстко визначені статусні ролі в сучасному суспільстві і чи передбачається при визначенні ареалу певних статусних ролей те, що його межі з часом будуть змінені?
- в) як змінилися певні статусні ролі в сучасному українському суспільстві у порівнянні із часами 50-70-літньої давності? Проілюструйте це прикладами виконання цих ролей членами вашої родини.

2. Автором теорії малих груп є:

- Р. Мертон;
- Е. Гіденс;
- Ч. Кулі;
- П. Сорокін.

3. Найважливішою характеристикою малої (первинної) соціальної групи, за Ч. Кулі, є: стабільні персоналізовані, емоційно забарвлені безпосередні контакти між членами групи;

її здатність до швидкого скорочення (збільшення) кількості членів відповідно до обставин;

чітко визначена жорстка система ієрархії, лідерства;

здатність членів групи до скоординованої і завжди ефективної діяльності.

4. Пан «Х» є студентом, капітаном футбольної команди, чоловіком пані «У».

Це, з точки зору соціолога, перелік його:

- набутих соціальних статусів;
- приписних соціальних статусів;
- рангових соціальних характеристик;

особистих якостей.

5. Пані «У» є громадянкою України, студенткою, матір'ю, 22-річною жінкою.

Це, з точки зору соціолога, перелік її:

приписних соціальних статусів;

набутих соціальних статусів;

рангових соціальних характеристик;

особистих якостей.

6. Десяток людей, які очікують автобус на зупинці, є прикладом:

малої соціальної групи;

соціальної агрегації;

великої соціальної групи;

соціальної спільноти.

7. В сучасному суспільстві релігійно-конфесійна приналежність особистості звичайно має характер:

ранговий;

номінальний.

8. Відносно стабільні і повторювані в соціальному просторі та часі соціальні взаємодії, які регулюються соціальними нормами і цінностями та орієнтовані на задоволення соціально значимих потреб, - це:

соціальна структура суспільства;

соціальна організація;

соціальний інститут;

соціальна група

9. Козацтво в українському суспільстві XVII ст. - це приклад:

соціальної верстви;

неформальної верстви;

соціально-демографічної групи;

етносоціальної групи.

10. Автором теорії соціальної мобільності є:

П. Блау;

Р. Мертон;

М. Шаповал;

П. Сорокін.

11. Пан «Х» був студентом, став інженером, а пізніше став державним службовцем високого рангу. Це приклад:

горизонтальної мобільності;

вертикальних переміщень по соціально-стратифікаційній драбині;

не стосується ні першого, ні другого.

12. Сучасна Великобританія є прикладом суспільства із системою соціальної стратифікації, яку можна назвати:

«закритою»;

«відкритою»;

«змішаною».

13. Категорія «соціальна стратифікація» відображає:

ієрархічно організовану систему соціальної нерівності;

процес переміщення соціальних груп чи окремих індивідів з однієї страти в іншу; набір соціальних статусів особистості.

14. У двох із перерахованих суспільств стратифікаційна система базується на основі приписних (аскриптивних) статусів особистості. Це:

кастове суспільство у стародавній Індії;

сучасне індустріальне, постіндустріальне суспільство;

станове суспільство у Франції напередодні буржуазної революції.

15. Для «закритих» стратифікаційних систем характерний:

високий рівень соціальної мобільності;

низький рівень соціальної мобільності;

рівень соціальної мобільності є приблизно однаковий і у «відкритих» і у «закритих» соціально-стратифікаційних системах.

16. Основу «середнього класу» в сучасних суспільствах становлять люди із:

набутим соціальним статусом;

приписним соціальним статусом;

правильними є обидві відповіді.

17. У сучасному українському суспільстві найбільш масовим є:

вищий клас;

середній клас;

нижчий клас.

Теми рефератів:

1. Соціальні групи як об'єкти і суб'єкти соціальних взаємин.

2. Студентство як соціально-професійна група: джерела формування та її роль в сучасному українському суспільстві.

3. Підприємці як соціально-професійна група. Ставлення до підприємництва та підприємців у сучасному українському суспільстві.

4. Рівень престижності вашої майбутньої професії та перспективи його змін.

5. Причини та вияви дисфункцій соціальних інститутів.

6. Трансформація системи соціальних інститутів в сучасній Україні.

Література:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. – М., 1999.

2. Войтович С. О. Світ соціальних відносин в українській культурі. – К., 1994.

3. Гиденс Е. Стратификация и социальная структура //Социологические исследования. - 1992. - № 9,11.

4. Кон М., Хмелько В. та ін. Соціальна структура за умов радикальних змін порівняльний аналіз Польщі та України//Соціологія теорія, методи, маркетинг. - 1998. - № 1,2,3.

5. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии./ Под ред. С. Макеева. – К., 2003.

6. Куценко О. Становлення соціальних класів як вияв самоорганізаційних процесів у суспільстві // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2002. - № 4.

7. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура – К., 1996.

8. Предприниматель Украины: эскизы к социальному портрету. Отв. ред. Ворона В. М., Суименко И. – К., 1995.

9. Радаєв В. В., Шкаратан О. Н. Социальная стратификация. - М., 1995.

10. Сорокин П. Человек. Цивилизация Общество. - М., 1992.
11. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / За заг. ред. В. М. Пічі. - К., - Львів, 2002.
12. Соціологія: Підручник / За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
13. Танчер В., Кучеренко О. Ідеї елітизму в контексті демократичної трансформації суспільства// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 1998. - № 3.
14. Яковлев А. М. Социальная структура общества. – М., 2003.

Змістовий модуль 5. Особистість в системі соціальних зв'язків.

Мета: визначити специфіку соціологічного підходу до вивчення особистості; схарактеризувати основні соціологічні концепції особистості та її структуру; з'ясувати соціологічний зміст понять «соціальний статус» і «соціальна роль»; відзначити основні компоненти, етапи, основні підходи до процесу соціалізації; розкрити сутність соціологічної теорії особистості та її проблематику; охарактеризувати основні соціальні типи особистості та їхні характерні риси; розкрити суть основних тенденцій взаємодії людини і суспільства у сучасних умовах.

Основні поняття: девіантна поведінка, адаптація соціальна, індивід, інтеріоризація, потреби, рольовий набір, соціалізація, соціальний престиж, спрямованість особистості статус здобутий, соціальні типи особистості, цінності, агенти соціалізації, особистість, рольовий конфлікт, санкції, соціальна роль, соціальний статус, статус аскриптивний (приписаний), структура особистості, ціннісні орієнтації.

План:

1. Поняття особистості. Співвідношення понять «індивід», «людина», «особистість», «індивідуальність». Соціологічні підходи до вивчення особистості.
2. Соціалізація особистості, її основні етапи, фактори, агенти. Соціальний статус і соціальна роль особистості. Рольовий конфлікт і способи його вирішення.
3. Соціальні норми. Соціальні санкції. Соціальний контроль. Соціальна структура особистості.
4. Девіантна поведінка особистості. Причини девіантної поведінки. Соціологічні теорії девіації. Типи девіантної поведінки. Поняття делінквентності. Особливості девіантної поведінки неповнолітніх.

Питання для самоперевірки:

1. Які особливості характерні для соціологічного, філософського і психологічного аспектів дослідження особистості? У чому полягає специфіка соціологічного підходу до визначення особистості?
2. Як розуміти поняття «соціологічна структура особистості»?
3. Розкрийте соціальні ролі, які характерні для сучасної особистості.
4. Чому соціальний статус є визначальним в розкритті соціальної ролі особистості?
5. Розкрийте зміст понять «соціальна адаптація», «соціальна установка», «соціальна поведінка людини».

6. Яка роль цінностей і ціннісних орієнтацій у Вашому житті й у житті суспільства?
7. Які основні стадії соціалізації та інститути соціалізації на цих стадіях?
8. Перед яким ціннісним вибором стоїть сучасна українська молодь?
9. Який вплив на свідомість і діяльність людини мають ЗМІ, і як ви оцінюєте нинішній стан ЗМІ?
10. Що є визначальною основою соціальної діяльності?
11. Які соціологічні теорії девіантної поведінки існують?
12. У чому полягає сутність девіантної поведінки?
13. Що таке делінквентна поведінка? У чому різниця між делінквентною і девіантною поведінкою?
14. Які особливості девіантної поведінки неповнолітніх?
15. Розкрийте зміст структурної теорії особистості З.Фрейда.
16. Назвіть основні потреби особистості і розкрийте їх взаємозв'язок (за теорією А. Маслоу).
17. Відомо, що з дитинства соціалізація хлопчиків та дівчаток відбувається по-різному. Визначте: а) з чим це пов'язано;
б) за допомогою яких засобів соціалізації та в який спосіб формуються бажані зразки поведінки;
в) які якості хлопчиків та дівчаток повинні бути сформовані цими засобами;
г) до яких соціальних наслідків це приводить;
д) яка форма соціалізації (чоловіча чи жіноча) відповідає вимогам сучасної професійної кар'єри.
18. Зробіть самостійне дослідження на тему: «Вплив досвіду соціалізації батьків на виховання дітей». Порівняйте методи виховання, які використовувались по відношенню до ваших батьків, із тими методами, до яких вони вдаються, виховуючи вас. Чи можна зробити висновок, що досвід соціалізації передається від покоління до покоління? Які зміни відбуваються з часом та чим їх можна пояснити?
19. «Чим примітивніше суспільство, тим більше схожості між індивідами, що складають його»(Е. Дюркгейм. Метод соціології.). Як ви розумієте цей вислів?
20. Чи доводилось Вам переживати рольовий конфлікт? Які шляхи виходу з конфлікту цього типу Вам відомі?
21. Концепція особистості З.Фрейда базується на твердженні: людина - це система потреб, а суспільство - це система заборон (табу). Як Ви розумієте це твердження?
22. Англійський філософ і історик А.Тойнбі писав: «Цінність, як і час, поняття відносне». Як ви думаєте, що мав на увазі англійський мислитель?
Прокоментуйте даний вислів.
23. Які з наведених санкцій відносяться до формальних, а які до неформальних:
арешт; спорудження пам'ятників; громадський осуд; штрафи;
повага; грошова нагорода; похвала; ув'язнення; припинення
стосунків; слава; відмова подати руку; схвалення з боку оточення.
24. Який із наведених агентів здійснює функції з реалізації формальних санкцій?
суд;
сім'я;
студентська група;
податкова поліція.

25. Риси особистості - це стійкі особливості поведінки, які повторюються у різноманітних ситуаціях. Які із наведених нижче властивостей підходять під це визначення?

Акуратність. Лінь. Страх. Сміливість. Агресивність. Надія. Хитрість.
Відповідальність. Імпульсивність. Змагальність. Мотивація. Емоційність.
Інтерес. Радість. Оптимізм. Думка. Почуття провини. Жадібність. Наполегливість. Успішність. Толерантність. Хороша пам'ять. Вдячність. Впевненість.
Знання.

26. Чи є агентами соціалізації наступні особи? Якщо так, то якої саме соціалізації і які функції вони виконують?

продавець;
диктор телебачення;
сержант в армії;
наглядач у тюрмі.

27. Які з нижче перелічених позицій виділяють головний статус людини?

молода;
українка;
студентка;
одружена;
католичка;

28. Як називається ситуація, коли шістнадцятирічну доньку одночасно чекають батьки, щоби разом відсвяткувати день народження бабусі, і друзі, щоб піти на дискотеку:

культурний конфлікт;
конфлікт поколінь;
рольовий конфлікт;
статусний конфлікт.

29. Процес включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу людини-це:

адаптація;
екстеріоризація;
інтеріоризація.

30. Один із методів соціально-психологічної діагностики індивіда, який передбачає стандартизовану процедуру опитування - це:

соціометрія;
експеримент;
тестування

31. Хто з соціологів ввів поняття девіації у соціологічну систему знання?

Макс Вебер;
Еміль Дюркгейм;
Герберт Спенсер.

32. Тип девіантної поведінки за якого людина, відкидаючи суспільні цінності, цілі та засоби їх реалізації, активно їм протидіє, прагне замінити їх новими - це:

конформізм;
інноваційна;
ескейпізм;
бунт, заколот.

33. Серед наведених варіантів відповідей знайдіть та позначте найбільш повну, вичерпну,

правильну відповідь:

а) Санкції – це:

- 1 - засіб соціального контролю;
- 2 - засіб стимулювання діяльності;
- 3 - засіб узгодження соціальних інтересів;
- 4 - засіб соціальної інтеграції.

б) Соціальний престиж – це:

- 1 - місце, положення людини у соціальній структурі, системі соціальних відносин;
- 2 - оцінка оточенням різних видів діяльності у відповідності до пануючих культурних стандартів та цінностей;
- 3 - соціальна позиція індивіда;
- 4 — оцінка людиною власної діяльності, професії.

в) Найбільш значущі цілі життя і діяльності людини – це:

- 1 - інтереси;
- 2 - спрямованість особистості;
- 3 - мотиви діяльності;
- 4 - ціннісні орієнтації.

г) Соціалізація – це:

- 1 - процес розвитку людини;
- 2 - процес набуття певних знань, навичок та вмінь;
- 3 - процес усвідомлення людиною себе як частки суспільства;
- 4 - засвоєння культурно-історичних традицій, соціальних, норм та цінностей, що склалися у суспільстві.

д) Положення працівника у вертикальній структурі трудового колективу визначається:

- 1 - статусом;
- 2 - престижем;
- 3 - функціями, що виконуються.

е) Статус громадянина України належить до:

- 1 - набутих статусів;
- 2 - приписаних статусів.

є) Соціалізація особистості як процес засвоєння нею встановлених у суспільстві зразків поведінки та способів діяльності забезпечується, насамперед:

- 1 - державою;
- 2 - трудовим колективом;
- 3 - правоохоронними органами;
- 4 – сім'єю, школою.

Теми рефератів:

1. Поняття про особистість та її соціальну структуру.
2. Співвідношення понять індивід, індивідуальність, особистість.
3. Природне і соціальне в людині.
4. Особистість у системі соціальних зв'язків та відносин.
5. Роль соціалізації у становленні особистості.
6. Соціальний статус і система соціально-функціональних ролей особистості.
7. Ієрархічна теорія потреб А.Маслоу.
8. Вплив цінностей особистості на її соціальну активність.
9. Соціальні регулятори поведінки людини.
10. Соціальна типологія особистості.
11. Духовність - це те, що робить людину людиною.

Література:

1. Алан Г. Джонсон. Тлумачний словник з соціології: Пер. з англ. / За наук, ред. В. Ісаєва, А. Хоронжого. - Львів, 2003.
2. Американская социология: Тексти. - М., 1994.
3. Бех І. Д. Від волі до особистості. - К., 1996.
4. Гіденс Е. Соціологія. Пер з англ. - К., 1999.
5. Дюркгейм Е. Самогубство. - К., 2004.
6. Злобіна О. Г., Тихонович В. О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. - К., 2001.
7. Ковалева А. И. Социализация личности: норма и отклонение. - М., 1996.
8. Кон И. С. Социология личности. - М., 1967.
9. Лукашевич Н.П. Социология воспитания – К., 1996.
10. Мертон Р. Социальная структура и аномия // Социологические исследования, 1992, № 2,3,4.
11. Мешанова Г. О. Соціально-психологічне дослідження особистості: теоретико-методологічний аспект. - Тернопіль, 2001.
12. Мистецтво життєтворчості особистості: У 2 ч. / За ред. В. М. Донія - К, 1997.
13. Парсонс Т. Человек в современном мире. - М., 1985.
14. Піча В. М. Соціологія особистості // Соціологія: терміни, поняття, персоналії / За заг. ред. В. М. Пічі. - К; Львів, 2003.
15. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В.М. Пічі. - Львів, 2004.
16. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.
17. Смелзер Н. Соціологія. Пер. с англ. - К., 1994.
18. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Гордяненка. - К., 2006.
20. Фромм Э. Человек для себя. - Минск., 1992.
21. Холл К., Линдсей Г. Теории личности. - М., 1997.
22. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. - СПб., 1997.
23. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід. - К, 2000.
24. Шаповал М. Загальна соціологія. - К , 1996.

Модуль II. Спеціальні і галузеві соціологічні теорії.

Організація соціологічних досліджень, методи збирання та аналізу соціологічної інформації.

Змістовий модуль 6. Соціологія культури.

Мета: розкрити зміст поняття «культура»; з'ясувати співвідношення понять «культура» і «суспільство», а також основні складники культури; охарактеризувати основні види (форми) культури; навчитися розрізняти поняття «культура» і «цивілізація»; визначити предмет «соціології культури»; проаналізувати наявні в Україні субкультури.

Основні поняття: культура, елітарна (висока), народна, субкультура (фольклорна) культура, елітарна культура, етнокультура, матеріальна, духовна, художня культура, культурна революція, контркультура, нормативна культура, відродження, культурна дифузія, масова культура, культурні універсали, модернізм, культурна соціалізація, негритюд, цінності культури, модернізм, цивілізація, соціодинаміка культури, культура суспільства.

План:

1. Предмет соціології культури. Поняття культури. Філософсько – історичні концепції культури.
2. Культура і цивілізація. Типи і форми культури.
3. Структурні компоненти культури.
4. Функції культури.
5. Методологічні підходи до соціологічного аналізу культури.
6. Нова соціально-культурна реальність та розвиток української національної культури.

Питання для самоперевірки:

1. Яке з перерахованих нижче понять є найбільш широким:
 - а) духовний інтерес;
 - б) духовне виробництво;
 - в) суспільна психологія;
 - г) суспільна ідеологія;
 - д) пізнавальні потреби людей;
 - е) духовна культура;
 - є) суспільна свідомість;
 - ж) духовне життя суспільства;
 - з) мова як засіб спілкування людей і передачі інформації.
2. До загальнолюдських елементів культури у різних народів зазвичай зараховують:
 - а) мову як систему знаків, наділених певним значенням, котрі використовуються для збереження, перетворення та передачі інформації;
 - б) смисложиттєві цінності (уявлення про щастя, мету і сенс життя, цінності духовної культури, міжіндивідне спілкування, демократичні свободи тощо);
 - в) норми, що містять вимоги до поведінки (морально-етичні, правові, релігійні);
 - г) зразки поведінки: звичаї, традиції, обряди;
 - д) усну народну творчість, художню діяльність народних умільців і т.п.Яких елементів культури тут не вистачає, що існують у суспільстві, які перейшли (або переходять) до ринкових відносин?
3. У сучасній Україні формується нова соціокультурна реальність, яка проявляється:
 - а) у поступовій зміні характеру відносин між людьми, які відображають зміни у виробничих відносинах;
 - б) у переоцінці цінностей та формуванні їх нової ієрархії;
 - в) у змінах в соціальних орієнтаціях та ідеалах багатьох людей;
 - г) у зростанні ступенів свободи в матеріальному і духовному житті людей;
 - д) у знятті жорсткого ієрархічного управління сферою культури та іншими сферами життя суспільства;
 - е) у зміні статусу, а відповідно і функцій національних культур;

- е) у посиленні релігійного впливу на духовне життя суспільства і т.п.
Як оцінювати названі та інші явища з точки зору духовного прогресу суспільства?
4. Назвіть форму культури, що опирається на загальноприйняті цінності.
 5. Назвіть один із видів суспільних систем за Т. Парсонсом.
 6. Який відомий соціолог ввів поняття «соціальна культура»?
 7. Яке правило визначає поведінку людей, їх взаємовідносини?
 8. Що є першоосновою культури, що забезпечує вираження почуттів, емоцій, настрів?
 9. Вища форма обряду – це.....
 10. Як називається культура окремих соціальних груп?
 11. Форма культури, що протистоїть панівній культурі – це
 12. Яка субкультура руйнує загальнолюдські цінності і норми поведінки?
 13. Хто є автором ідеї партикулярних моральних кодексів в суспільстві?
 14. Як називається стан суспільної системи, для якого характерна відсутність соціальних цінностей і норм?
 15. Назвіть одну з загальнолюдських цінностей.
 16. Видатний німецький філософ кінця 19 - першої третини 20 ст. Освальд Шпенглер свого часу виділяв 8 культурно-історичних типів держав: єгипетський, індійський, вавилонський, китайський, греко - римський, візантійсько-аравійський, культуру майя і російсько-сибірську культуру. Кожен з названих типів культури, за Шпенглером, є унікальним, своєрідним, підпорядкованим внутрішнім законам, але всі вони проходять одні й ті ж стадії: народження, розвитку і поступової загибелі. Чи правомірна така класифікація? Яку теорію нагадує вам концепція Шпенглера щодо трьох фаз розвитку культури?
 17. Досить поширеною є оцінка інших культур за стандартами власної культури. Ця тенденція отримала назву етноцентризму. На практиці вона часто проявляється у нав'язуванні своєї системи цінностей та способу життя іншим народам. Альтернативою етноцентризму є культурний релятивізм, який вимагає оцінки будь-якої культури лише за її власними стандартами. Існує ще й третій (найбільш вірний) шлях оцінки інших культур, який ви повинні визначити.
 18. Як впливають ринкові відносини на духовне життя суспільства, зокрема його художню культуру, морально-етичні відносини, міжіндивідуальне спілкування людей тощо? При відповіді використайте порівняльний метод дослідження, аналізуючи проблему всебічно, не вдаючись до надмірного негативізму чи оптимізму.

Теми рефератів:

1. Поняття культури та його еволюція в 20 ст.
2. Культура внутрішньоіндивідуальна і зовнішня, суспільна: грані взаємодії.
3. Суперечності між культурою науково-технічною і гуманітарною у країнах західного світу як феномен 20 ст.
4. Культура спілкування у студентському середовищі та основні вимоги до неї.
5. Українське Відродження 16 - 17 ст. та що ми знаємо про нього.
6. Проблема відродження національних духовних цінностей в сучасній Україні.
7. Сучасна «масова культура» та її негативний вплив на свідомість і формування естетичних смаків у людини.
8. Кризові явища у вітчизняній культурі як соціальний феномен.

9. Наукова ерудиція та інтелігентність людини: чи співпадають ці поняття?
10. Наука і культура як найважливіші компоненти духовного життя суспільства.

Література:

1. Бытие человека в культуре: Опыт этнологического подхода. - К., 1992.
2. Екологія і культура. - К., 1992.
3. Історія української культури. - Миколаїв, 1996.
4. Зоц В. О. Культурна спадщина, православ'я, сучасність // Філософська і соціологічна думка. - 1989. - № 9.
5. Культура і побут населення України. - К., 1991.
6. Культурологія / За ред. В. М. Пічі. - Львів, 2003.
7. Лісовий В. Культура та цивілізація // Філософська і соціологічна думка. - 1993. - № 1.
8. Орлов В. И., Карпунин О. И. Культура и отчуждение // Социологические исследования. - 1990. - № 8.
9. Соціологія культури: Навчальний посібник / За ред. О. М. Семашка і В. М. Пічі - Львів, 2003.
10. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2004.
11. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. - К., 1992.
12. Швейцер А. Культура и этика. - М., 1973.
13. Шевчук В. О. Відродження і реформація в українській культурі XV - XVII століть // Філософська і соціологічна думка. - 1989. - № 4.

Змістовий модуль 7. Соціологія політики.

Мета: з'ясувати суть та особливості соціології політики, основні категорії соціології політики; визначити поняття «політичний суб'єкт», його види, а також сутність понять «політика», «держава», «громадянське суспільство», «влада» та інші базові поняття; окреслити основні складові соціології політики; проаналізувати предмет, об'єкт соціології політики, її співвідношення з іншими науками, а також специфіку основних політичних суб'єктів; охарактеризувати політичну сферу як простір, у межах якого здійснюється політика; розкрити сутність політичної влади, політичних партій та рухів, політичної системи, політичної соціалізації, держави та ін.

Основні поняття: соціологія політики, влада, об'єкт соціології політики, соціологія політичної свідомості, суб'єкт соціології політики та політичної поведінки, політичний суб'єкт, соціологія міжнародних відносин, політична сфера, соціологія політичних партій та політичних рухів, держава в соціології держави, політична партія, політична соціалізація, громадська організація, громадянське суспільство.

План:

1. Науковий статус, об'єкт і предмет соціології політики.
2. Структура політики: політична свідомість, політичні відносини і політичні організації.
3. Основні категорії соціології політики.
4. Галузі соціології політичних відносин.

5. Електоральні дослідження в соціології політики.
6. Соціологічні дослідження політичних процесів в Україні.

Питання для самоперевірки:

1. Прочитайте відривок з джерела і поміркуйте над такою критичною оцінкою Ж. Боденом постатей державних діячів:

«Не варто дивуватися тому, що є так мало добродесних правителів. Адже оскільки добродесних людей взагалі мало, а з цієї невеликої кількості правителів, зазвичай, не обираються, то якщо серед багатьох державців знаходиться одна дійсно хороша людина, то це велике диво».

2. Прочитайте відривок з джерела:

«Людина є твариною, яка, живучи серед інших членів свого роду, потребує керівника. Справа у тому, що вона обов'язково зловживає своєю свободою щодо своїх ближніх; і хоч вона, як розумна істота, бажає мати закон, який визначив би кордони свободи для всіх, але її користолюбна тваринна схильність штовхає її, де це їй потрібно, робити самій для себе виняток. Відповідно вона потребує пана, який ламав би її власну волю і змушував коритися загально визнаній волі, при якій кожен може користуватися свободою».

Як ви гадаєте, чому, на думку І. Канта, утворилася держава? Чи утворення держави було, на переконання І.Канта, необхідністю?

3. Кого б ви віднесли до політичних суб'єктів?

- а) учня випускного класу школи;
- б) студента 2-го курсу вузу;
- в) голову міського осередку політичної партії;
- г) громадську організацію спортивного спрямування;
- д) націю;
- е) виборчий блок;
- є) пенсіонера.

4. Які із перелічених ознак характеризують, на вашу думку, політичного суб'єкта?

- а) активна позиція у політичному процесі;
- б) здатність самостійно приймати політичні рішення;
- в) спроможність нести відповідальність за свої рішення;
- г) здатність реалізовувати рішення у політичній практиці;
- д) байдужість до проблем політики.

5. Які з наведених чинників найбільше впливають на характер і зміст здійснюваної політики?

- а) боротьба між елітними групами за контроль над ресурсами;
- б) об'єктивні закони суспільного розвитку;
- в) політична культура суспільства;
- г) соціально-економічна нерівність;
- д) ціннісні орієнтації політичних лідерів;
- е) інтереси соціальних груп;
- є) ваш варіант.

6. Які з перелічених явищ були причиною виникнення політики?

- а) розповсюдження світових релігій;

- б) усвідомлення окремими громадянами своїх приватних інтересів;
- в) поділ суспільства на класи;
- г) становлення капіталістичних відносин;
- д) поява перших державних утворень;
- е) територіальні конфлікти, війни;
- є) конфлікти в системі «держава особа»;
- ж) національні конфлікти;
- з) виникнення ринкових відносин і вільного товарообігу;
- і) розповсюдження наукових знань і розвиток філософії.

7. Метою політики є:

- а) забезпечення панування одних суспільних груп над іншими;
- б) узгодження соціальних інтересів;
- в) на основі спільних інтересів об'єднувати усі верстви суспільства та спрямовувати їх дії на вирішення важливих суспільно-державних завдань;
- г) визначення лідера.

8. Хто з перелічених мислителів ввів в обіг чимало положень, визначень соціології політики?

- а) М. Вебер;
- б) Е. Мейо;
- в) Ф. Тейлор;
- г) П. Сорокін;
- д) К. Леві-Стросс;
- е) Р. Мертон;
- є) Ю. Хабермас.
- і) Дж. Мердок;

9. Які з перелічених компонентів Ви віднесли б до внутрішніх складових соціології політики?

- а) електоральна соціологія;
- б) соціологія політичних рухів і партій;
- в) етносоціологія;
- г) соціологія держави;
- д) соціологія політичного лідерства;
- е) соціологія міжнародних відносин;
- є) соціологія політичної освіти;
- ж) соціологія політичної свідомості та політичної поведінки; ж) соціологія політичного маркетингу.

10. Політична партія – це:

- а) структурно неоформлене об'єднання громадян, яке має тимчасовий характер і спрямоване на виконання певних завдань;
- б) організована частина суспільства, члени якої об'єднуються вибороти владу в державі та утримати її;
- в) об'єднання, яке створюється при державному органі і є формою прояву громадської активності мас;
- г) об'єднання різних соціальних сил для реалізації поставленої мети.

11. До дослідників соціології політичних партій та рухів відносяться:

- а) Т. Парсонс;
- б) М. Дюверже;
- в) Р. Дарендорф;
- г) П. Блау;
- д) Є. Вятр;
- е) Н. Смелзер.

12. Складова соціології політики соціологія держави вивчає:

- а) сутність правової держави;
- б) взаємодію держави з громадянським суспільством;
- в) походження держави;
- г) форми державного устрою;
- д) функції держави;
- е) нічого з переліченого;
- є) усе з переліченого.

Теми рефератів:

- 1. Політична соціалізація особи.
- 2. Теорія політичного поля П. Бурдьє.
- 3. Поняття об'єднань громадян в соціології політики.

Література:

- 1. Амелин В. Н. Соціологія політики. - М., 1992.
- 2. Барматова С. П. Політична соціологія: Курс лекцій. – К., 2003.
- 3. Бурдьє П. Соціологія політики – М., 1993.
- 4. Вятр Е. Социология политических отношений. - М, 1979.
- 5. Головатий М. Ф. Соціологія політики. – К., 2003.
- 6. Е. Гіденс. Соціологія/ Пер. з англ. - К , 2000.
- 7. Кола Д. Политическая социология. - М., 2001.
- 8. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: Навч. посібник. – К., 1999.
- 9. Піча В. М., Стеблин Б. А. Соціологія політики. - Львів, 1994.
- 10. Политическая социология/Отв. ред. В. Н. Иванов, Г. Ю. Семигин. - М., 2000.
- 11. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку/ За ред. Ф. М. Рудича: Навч. посіб. – К., 2002.
- 12. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В.М. Пічі. - Львів, 2004.
- 13. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/За ред. В. Г. Городяненка. – К., 2006.
- 14. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навч. словник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.

Змістовий модуль 8. Соціологія релігії.

Мета: з'ясувати базові поняття з соціології релігії; дізнатися про основні твори сучасних західних і вітчизняних соціологів релігії; визначити міжконфесійну ситуацію в

Україні та інші актуальні проблеми соціології релігії, навчитися критично осмислювати соціологічні теорії релігії, а також дискутувати з теоретичних питань соціології релігії; самостійно аналізувати дані соціологічних досліджень проблем соціології релігії; коректно ставитися до представників різних релігійних конфесій, до міжконфесійних дискусій; толерантно захищати свою позицію в теоретичній дискусії.

Основні поняття: релігія, релігійна діяльність, соціологія релігії, рівень релігійності, теологія, ступінь релігійності, богослов'я, характер релігійності, філософія релігії, стан релігійності, релігієзнавство, релігійна поведінка, церква, секуляризація, секта, сакральне і профанне, деномінація, методи соціології релігії, культ релігійний, функції соціології релігії, конфесії, релігійна поведінка, релігійність, релігійна свідомість.

План:

1. Предмет соціології релігії. Становлення соціології релігії як наукової дисципліни. Соціологічні теорії релігії.
2. Поняття релігії. Структура релігії. Релігійна свідомість. Релігійна діяльність.
3. Релігійні організації. Форми і типи релігійних організацій.
4. Види релігій: світові і національні. Типологія релігії.
5. Релігія як регулятор життєдіяльності людини. Функції релігії.
6. Сучасна релігійна ситуація в Україні.

Питання для самоперевірки:

1. Визначте основні риси соціології релігії.
2. Поясніть відмінності між теоретичним та емпіричним ріннями дослідження релігійних феноменів.
3. У чому полягає специфіка соціологічних досліджень в галузі релігії?
4. Визначте головну функцію релігії в соціальній сфері життєдіяльності суспільства.
5. Поясніть, чим відрізняється релігійність і віросповідання.
6. Охарактеризуйте сучасну релігійну ситуацію в Україні і визначте провідну тенденцію її розвитку.
7. Поясніть, чому за даними соціологічних досліджень інститут церкви посідає чільне місце за рівнем довіри у населення України.
8. Автором праці «Протестантська етика і дух капіталізму» є:
 - а) О. Конт;
 - б) Г. Спенсер;
 - в) К. Маркс;
 - г) М. Вебер;
 - д) Т. Парсонс;
 - е) Р. Белла.
9. Одним з перших описує компенсаторську функцію релігії:
 - а) М. Вебер;
 - б) Е. Дюркгайм;
 - в) З. Фройд;
 - г) Р. Белла;
 - д) П. Бергер;

е) Т. Лукман.

10. Хто запропонував наступну типологію релігій: примітивна, архаїчна, історична, ранньомодерна, модерна?

а) З. Фройд;

б) К. Маркс;

в) Н. Смелзер;

г) М. Вебер;

д) Р. Белла;

е) П. Бергер.

11. Кому належить поділ релігій за способом спасіння душі (пасивний - містицизм, чи активний - аскетизм)?

а) О. Конту;

б) Г. Спенсеру;

в) М. Веберу;

г) Е. Дюркгейму;

д) В. Парето;

е) Г. Зіммелю.

12. Які стадії суспільного розвитку виділив в своєму законі О. Конт?

а) теологічну;

б) метафізичну;

в) філософську;

г) соціологічну;

д) позитивну;

е) негативну.

13. «Релігія опіум для народу» - це висловлювання :

а) Е. Дюркгейма;

б) К. Маркса;

в) Ф. Енгельса;

г) М. Вебера;

д) Г. Зіммеля;

е) Б. Маліновського.

14. На які функції релігії звертає увагу у своїх роботах Р. Мертон?

а) регулятивну;

б) світоглядну;

в) компенсаторську;

г) інтегруючу;

д) дезинтегруючу;

е) виховну;

є) критичну.

15. Які з функцій, перераховані нижче, не притаманні соціології релігії є помилковими?

а) теоретико-пізнавальна;

б) прогностична;

в) соціального проектування;

г) виховна;

д) компенсаторська;

е) регулятивна;

є) інструментальна.

16. Що не може бути предметом соціології релігії?

а) церква як соціальний інститут;

б) релігійні догмати;

в) віруючі;

г) священне;

д) релігійність;

е) конфесійно орієнтовані політичні організації.

17. Чим, на Вашу думку, релігійний культ не є?

а) обожнення чогось або когось;

б) релігійна догматика;

в) практика певного віросповідання;

г) сукупність релігійних

д) форма релігійної організації. ритуалів;

18. Деномінація - це форма релігійної організації, яка :

а) жорстко протиставляє себе суспільству і всім його інституціям;

б) займає проміжне становище між церквою і сектою;

в) немає усталеної системи вірувань і ритуалів;

г) є назвою будь-якої нетрадиційної релігійної організації.

19. Які з перерахованих нижче механізмів соціалізації описує в своїх роботах

З. Фрейд?

а) імітація;

б) ідентифікація;

в) почуття стиду і провини.

20. На виконання яких функцій сім'ї релігійність подружжя впливає негативно?

а) репродуктивність;

б) сексуальна;

в) виховна;

г) господарсько-побутова;

д) духовного спілкування;

е) дозвілля;

є) емоційна;

ж) соціально-статусна;

з) економічна;

и) соціального контролю.

21. Для сімей, в яких панують релігійні цінності і норми поведінки, характерним є?

а) зростання кількості неповних сімей;

б) проживання без оформлення шлюбу;

в) зменшення кількості дітей в одній сім'ї;

г) заборона вживання контрацептивів.

22. Які з запропонованих емпіричних показників не є обов'язковими у визначенні нації?

а) мова;

б) етнічна територія;

в) культура;

- г) релігія;
- д) історичні традиції;
- е) психологічні особливості;
- є) економічні зв'язки;
- ж) держава.

23. Які соціальні інституції виявляються вирішальними для збереження національної ідентичності в умовах асиміляції?

- а) сім'я (збереження національних особливостей побуту);
- б) церква (збереження релігійних традицій);
- в) бізнес (економічна незалежність етнічної спільноти);
- г) політичні партії; д) освіта.

24. Релігія (церква) як соціальний інститут:

- а) регламентує відносини людей з представниками релігійних структур;
- б) забезпечує інтеграцію суспільства через встановлення моральних норм людського співжиття;
- в) пропонує певну систему вірувань, переконань і соціальних почуттів, моральних норм поведінки.

Теми рефератів:

1. Соціологія релігії як спеціальна соціологічна теорія.
2. Філософський та соціологічний підходи до вивчення релігії.
3. Місце соціології релігії в комплексі релігієзнавчих дисциплін.
4. Місце релігії в системі регуляції духовного життя особи.
5. Проблема статі та тілесності в контексті релігії.
6. Родинно- подружні стосунки і релігія.
7. Сучасна релігія та перспективи родини.
8. Місце релігії в системі соціально-історичних спільнот: етнос, народність, нація, цивілізація.
9. Роль релігії у процесі збереження етнічної ідентичності та самосвідомості в сучасному суспільстві.
10. Релігія як фактор комунікативної спільності та національного життя.
11. Міжконфесійні протиріччя і процеси національної консолідації.
12. Вплив релігійності на соціальну мобільність українського суспільства.
13. Роль секуляризації у трансформації соціальної структури.
14. Квазірелігії, релігійні культи та їх роль у житті суспільства.
15. «Молодіжна» релігія у сучасному суспільстві.
16. Релігія і соціальна динаміка.
17. Проблеми екуменізму в сучасному світі.
18. Процес секуляризації українського суспільства та шляхи його осмислення.

Література:

1. Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан і шляхи подолання //Людина і світ. – 1991. - № 3.
2. Булгаков С. Христианская социология // Социс. - 1993. - № 10.
3. Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990.

4. Вебер М. Соціологія. Загально-історичний аналіз. – К., 1998.
5. Вейз Дж. Времена постмодерна. Християнський взгляд на современную мысль и культуру.
- Минск, 2002.
6. Гараджа В. Социология религии. - М., 1996.
7. Грушевський М. С. З історії релігійної думки на Україні. - К., 1992.
8. Димид М. Церкви і церковні громади в Україні: сьогодення і перспектива / Людина і світ.
- 1994. - № 10.
9. Еленський В. Релігія у ХХІ столітті: спроба прогнозу // Людина і світ. - 1994. - № 11-12.
10. Історія релігій в Україні: У 10-ти т. – Т. 1. Дохристиянські вірування.
Прийняття християнства / За ред. Б. Лобовика. – К., 1996.
11. Історія релігій в Україні: У 10-ти т. - Т. 2. Українське православ'я / За ред. П. Яроцького.
- К., 1997.
12. Історія релігій в Україні: У 10-ти т. - Т. 3. Православ'я в Україні/За ред А. Колодного, В. Климова. – К., 1999.
13. Кузьмін В. Молодь і релігія // Віче. – 1994. - № 6.
14. Любашенко В. І. Історія протестантизму в Україні. - Львів, 1995.
15. Повторева С. М., Савельєв В. П. Католицькі впливи в Україні: історія і новітні тенденції// Історія релігій в Україні. - Кн. І. - Львів, 2003.
16. Про свободу совісті, релігій і переконань/ Збірник українських і міжнародних правових документів. – К., 1996.
17. Религия й общество: Хрестомотия по социологии религии / Сост. В. И.Гараджа, Е. Д. Руткевич. - М., 1996.
18. Савельєв В. П., Повторева С. М. Нетрадиційні конфесії в культурному контексті України// Діалог культур: Україна в світовому контексті. - Львів, 1996.
19. Современная западная социология. Словарь. - М., 1990.
20. Соціологічна думка України. - К., 1996.
21. Ульяновський В. І. Історія Церкви та релігійної думки в Україні. - В 3-х кн. - К., 1994.
22. Християнство і національна ідея (Науковий збірник). - К., 1999.

Змістовий модуль 9. Соціологія сім'ї.

Мета: визначити особливості соціологічного підходу до вивчення сім'ї; з'ясувати зміст ключових понять і термінів, якими оперує соціологія сім'ї; проаналізувати етапи життєвого циклу сім'ї, її типи, структуру, форми шлюбу, загальні принципи регулювання сімейних відносин; дати визначення науковій дисципліні «соціологія сім'ї», її об'єкта і предмета; описати сім'ю як соціальний інститут та малу соціальну групу; розкрити зміст основних соціальних функцій сім'ї в суспільстві; охарактеризувати сучасний етап розвитку української сім'ї та пояснити сутність демографічної політики нашої держави стосовно розвитку сім'ї.

Основні поняття: сім'я, тип сім'ї, шлюб, нуклеарна (проста) сім'я, соціологія сім'ї,

розширена (стадна) сім'я, форми сім'ї та шлюбу, життєвий цикл сім'ї, моногамія, сім'я як соціальний інститут, полігамія, сім'я як мала (первинна) соціальна група, груповий шлюб, проміскуптет, сімейна політика.

План:

1. Сім'я як об'єкт соціологічного вивчення. Предмет і об'єкт соціології сім'ї. Основні соціологічні підходи до вивчення сім'ї.
2. Сім'я як мала соціальна група і як соціальний інститут.
3. Ознаки сім'ї. Типи сімей. Шлюб. Історичні типи і форми сімейно – шлюбних відносин. Життєвий цикл сім'ї.
4. Основні функції сім'ї.
5. Репродуктивна і демографічна політика в Україні.
6. Тенденції розвитку сім'ї. Основні мотиви розлучень. Проблема домашнього насильства.

Питання для самоперевірки:

1. Як визначаються в соціології поняття «сім'я» і «шлюб»?
2. Як ви ставитесь до запровадження шлюбного контракту?
3. Що, на вашу думку, головне у підготовці молодої людини до сімейного життя?
4. Які існують основні шляхи стабілізації сім'ї?
5. Що вивчає соціологія сім'ї?
6. Які Ви знаєте основні типи сім'ї?
7. Що ви розумієте під структурою сім'ї?
8. Які є етапи життєвого циклу сім'ї?
9. Які проблеми вивчаються при розгляді сім'ї як соціального інституту і як малої соціальної групи?
10. В чому полягає основний зміст суспільних та індивідуальних функцій сім'ї залежно від сфери сімейної діяльності?
11. Що слід розуміти під демографічною політикою та демографічними процесами?
12. Чому інститут сім'ї є базовим для всіх суспільств?
13. Як і кожен з соціальних інститутів, сім'я має конкретно-історичний характер. Що це означає?
14. На різних етапах розвитку українського суспільства в ньому фіксувалися різні форми сім'ї. Доведіть це твердження на прикладах.
15. Подайте основні характеристики таких моделей сім'ї: «традиційна» і «сучасна»; «авторитарна» і «егалітарна».
16. За визначеною вами системою показників (не менше 5) опишіть типи сім'ї:
 - а) вашого дідуся і бабусі
 - б) ваших батьків
 - в) моделі сім'ї, яку б ви обрали для себе.
17. За даними соціологів, більшість молодих людей сьогодні не влаштовує той тип сімейних стосунків, який вони спостерігають в сім'ї батьків. Що, на ваш погляд, не задовольняє молодих людей і яких змін вони прагнуть?
18. Ще в єгипетських папірусах, працях античних філософів можна знайти дані про дисфункціонування інституту сім'ї. Тим не менше, сім'я не зникла, а «продовжує

функціонувати» і в нинішньому суспільстві. Чому?

19. Більшість соціологів вважає, що домінуючою в нинішньому суспільстві є нуклеарна сім'я. Тим не менше, достатньо часто нині в Україні дорослі діти, створивши власні сім'ї, не відділяються від сім'ї батьків.

а) якими причинами це, як правило, зумовлено?

б) чи можна такий тип сім'ї і класифікувати як традиційну багатопокілінну сім'ю?

20. Останнім часом все більшого розповсюдження набувають позашлюбні сім'ї. Чим це викликано? Як ви думаєте, кількість позашлюбних сімей надалі буде збільшуватися, зменшуватися, чи збережеться на приблизно тому ж рівні?

21. Нині значна кількість людей активного віку в Україні зайнята заробітчанством за кордоном. Які наслідки це може мати:

а) для окремої сім'ї?

б) для інституту сім'ї в Україні в цілому?

22. В одному з відомих творів українського класика йдеться про розпад багатопокілінної складної сім'ї. Назвіть цей твір. Під впливом яких чинників йшов цей процес і в чому це виявилось?

Теми рефератів:

1. Соціологічні дослідження шлюбу та сім'ї в Україні.
2. Проблеми студентської сім'ї.
3. Соціальні проблеми стосунків між поколіннями.
4. Проблеми стійкості шлюбу.
5. Мотиви розлучень.
6. Повторний шлюб.
7. Зміни в моделях сім'ї.
8. Нестандартні сім'ї.
9. Насильство в сім'ї.
10. Сексуальне скривдження дітей та інцест.
11. Альтернативи шлюбу та сім'ї.
12. Основні теорії сім'ї.

Література:

1. Гіденс Е. Сім'я, шлюб і особисте життя // Соціологія. – К., 1999.
2. Комарова А. І. та ін. Результати соціологічного дослідження «Сучасна сім'я: проблеми, перспективи розвитку» // Уряду України: Президенту, законодавчій, виконавчій владі (Прогнози, пропозиції наукових та практичних працівників). Т. І. – К., 1994.
3. Пірен М. І., Піча В. М. Проблеми розвитку й психологічного здоров'я сім'ї в Україні // Уряду України: Президенту, законодавчій, виконавчій владі (Прогнози, пропозиції наукових та практичних працівників). Т. 3. – К., 1995.
4. Піча В. М. Радість семейного общения. – К., 1990.
5. Піча В. М. Соціологія сім'ї // Соціологія: Курс лекцій / За ред. В. М. Пічі. – Львів, 2003.
6. Сімейний кодекс України. – К, 2010.
7. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. – Львів, 2007.
8. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник / За заг. ред. В.

М. Пічі. - Львів, 2002.

9. Смелзер Н. Соціологія. Пер. с англ. - К., 1994.

10. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.

11. Чуйко Л. В. Концепція розвитку сім'ї // Уряду України: Президенту, законодавчій, виконавчій владі (Прогнози, пропозиції наукових та практичних працівників). - Т І. - К, 1994.

12. Якуба О. О. Сім'я як соціальний інститут /Соціологія. - Харків, 1996.

Змістовий модуль 11. Соціологія конфлікту.

Мета: визначити проблематику соціології конфлікту та її місце в структурі соціологічного знання; з'ясувати соціальну природу та сутність соціального конфлікту, його основні позитивні та негативні функції у суспільстві; дослідити специфіку соціологічного підходу у конфліктології; схематично зобразити структуру конфлікту; навчитися класифікувати соціальні конфлікти за їх основними характеристиками; розкрити сутність управління соціальними конфліктами та особливості методів їх попередження та подолання; проаналізувати соціальні конфлікти за допомогою соціологічних методів їх вивчення.

Основні поняття: конфлікт, соціологія конфлікту, суб'єкти конфлікту, предмет конфлікту, об'єкт конфлікту, конфліктна ситуація, конфліктна взаємодія, наслідки конфлікту, причини конфлікту, методи розв'язання конфліктів, стратегії виходу з конфлікту, принципи поведінки суб'єктів конфлікту, профілактика конфліктів, методи запобігання конфліктам, правила безконфліктної поведінки, інституалізація конфліктів, умови конфлікту, управління конфліктами.

План:

1. Поняття конфлікту. Історія становлення соціології конфлікту. Сучасні соціологічні теорії конфлікту.
2. Причини соціальних конфліктів. Структура конфлікту. Стадії розвитку конфлікту. Види конфліктів.
3. Функції конфлікту.
4. Управління соціальними конфліктами. Шляхи і способи попередження та подолання конфліктів.
5. Профілактика виробничо – трудових конфліктів.
6. Соціальні конфлікти в сучасній Україні.

Питання для самоперевірки:

1. Напишіть невеликий твір на тему: «Чи конфліктна я особистість?»
2. Спираючись на соціологічні методи вивчення конфліктів, спробуйте дати характеристику останнього конфлікту у вашій студентській групі.
3. Які з наведених нижче понять належать до статичних, які - до динамічних показників соціальних конфліктів: конфліктна ситуація, суб'єкти конфлікту, інцидент, ескалація

конфлікту, предмет конфлікту, відносини між учасниками конфлікту, кульмінація конфлікту, соціальне середовище конфлікту, завершення конфлікту.

4. Уявіть ситуацію, в якій чоловік та дружина вирішують проблему, де провести відпустку.

При тому їхні позиції з цього питання явно розійшлися: чоловік пропонує поїхати до родичів на село, а дружина має бажання провести відпустку за кордоном. Визначить, що може бути спільного в їхніх інтересах. Розробіть можливі варіанти компромісного вирішення проблеми.

Які у цій ситуації можуть бути варіанти асиметричного вирішення?

5. Соціальний конфлікт - це:

- а) збройне зіткнення;
- б) відсутність взаємопорозуміння;
- в) протистояння різних політичних сил;
- г) сутичка інтересів різних соціальних груп.

6. Соціологія конфлікту вивчає:

- а) соціальну природу та сутність конфліктів;
- б) типологію конфліктів та їх класифікацію;
- в) поведінку окремого індивіда у конфлікті;
- г) способи подолання та механізми управління конфліктами.

7. До позитивних функцій конфліктів більшість соціологів відносить:

- а) соціально-діагностичну;
- б) регулюючу;
- в) соціально-психологічну;
- г) надлишково-витратну;
- д) дестабілізуючу.

8. Виникнення конфліктів свідчить про недоліки у функціонуванні організацій, поглиблення соціальних протиріч, поляризацію інтересів різних соціальних груп.

Про яку з функцій конфліктів йдеться ?

- а) дестабілізуючу;
- б) комунікативну;
- в) надлишково - витратну;
- г) дезорганізуючу.

9. Конфлікти уповільнюють та ускладнюють процеси прийняття рішень, відволікають від виконання поточних планових завдань, порушують ритм та ефективність діяльності. Про яку з функцій конфліктів йдеться?

- а) дестабілізуючу;
- б) комунікативну;
- в) надлишково - витратну;
- г) дезорганізуючу;
- д) соціально-діагностичну

10. Участь у конфлікті сприяє консолідації людей, які захищають спільні інтереси, формуванню їх зацікавленості у співпраці, узгодженні та об'єднанні своїх зусиль.

Про яку з функцій конфліктів йдеться ?

- а) дестабілізуючу;
- б) комунікативну;

- в) інтегральну;
- г) дезорганізуючу;
- д) соціально-діагностичну.

11. Пошук шляхів розв'язання конфлікту активізує соціальну взаємодію, забезпечує взаємопристосування його учасників, спільне вироблення взаємоприйнятних рішень. Про яку з функцій конфліктів йдеться?

- а) дестабілізуючу;
- б) комунікативну;
- в) інтегральну;
- г) дезорганізуючу;
- д) соціально-діагностичну.

12. Конфлікти призводять до порушення соціальної рівноваги, громадського порядку, застосування насильницьких методів розв'язання існуючих проблем.

Про яку з функцій конфліктів йдеться?

- а) інтегральну;
- б) комунікативну;
- в) дестабілізуючу;
- г) дезорганізуючу;
- д) соціально-діагностичну.

13. За способом розв'язання конфлікти поділяють на:

- а) відкриті;
- б) політичні;
- в) насильницькі;
- г) приховані;
- д) ненасильницькі.

14. За наслідками конфлікти поділяють на:

- а) прості;
- б) конструктивні;
- в) глобальні;
- г) складні;
- д) деструктивні.

Теми рефератів:

1. Конфлікти у молодіжному середовищі.
2. Розвиток соціології конфлікту в Україні.
3. Шляхи та способи подолання міжособистісних конфліктів.
4. Особливості міжгрупових конфліктів та способи їх подолання.
5. Умови ненасильницького вирішення міждержавних конфліктів.

Література:

1. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология: Учебник для вузов. - М., 1999.
2. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфликтология. -Х., 1997.
3. Вагин И. Психология зла. Практика решения конфликтов. - СПб., 2001.
4. Гірник А. М. Основи конфліктології. - К., 2001.
5. Гірник А. М. Посередництво в трудових конфліктах. - К., 1998.

6. Дмитриев А. В. Конфликтология. – М., 2000.
7. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта. – М., 1995.
8. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. – К., 1996.
9. Конфлікти в суспільстві: діагностика і профілактика: у 3-х частинах. – Чернівці, 1995.
10. Молодь і проблеми конфлікту в період переходу до демократичного суспільства: у 2-х частинах. – Чернівці, 1994.
11. Паніна Н. Готовність населення до соціального протесту//Політологічні читання. – 1992, № 2.
12. Пірен М. І. Дентологія конфліктів та управління. К., 2001.
13. Пірен М. І. Основи конфліктології - К., 1997.
14. Пірен М. І. Конфлікт і управлінські ролі. Соціально-психологічний аналіз - К., 2000.
15. Природа, феноменологія та динаміка конфліктів у сучасному світі: у 2-х частинах. - Чернівці, 1993.
16. Скотт Д. Г. Конфликты и пути их преодоления. – К., 1991.
17. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
18. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.
19. Социальный конфликт: современные исследования. – М., 1991.
20. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. - М., 1994.
21. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию или переговоры без поражения. - М., 1990.

Змістовий модуль 12. Економічна соціологія.

Мета: дослідити систему знань з економічної соціології та їх твердження; з'ясувати теоретичні положення і концепції економічної соціології; проаналізувати понятійний апарат економічної соціології, а також методологічні принципи і методи дослідження економічної соціології; визначити об'єкти і предмети економічної соціології, соціальні і економічні закони, соціально-економічні закономірності, соціально-економічні відносини і проблеми.

Основні поняття: економічна соціологія, теорія економічної соціології, методологія економічної соціології (методи, підходи, методика), об'єкти економічної соціології, предмети економічної соціології, соціально-економічні відносини, соціально-економічні процеси, соціально-економічні проблеми, інтереси, цілі, праця, кваліфікація, спеціальність, економічна поведінка, економічна сфера, соціальна сфера, інституціоналізація економічної соціології, соціально-економічна інформація, соціально-економічні цінності, функції економічної соціології, завдання економічної соціології, аналітична функція економічної соціології, соціальний механізм, емпіричні дослідження економічної соціології, теоретичні дослідження економічної соціології.

План:

1. Виникнення і розвиток економічної соціології.
2. Предмет і об'єкт економічної соціології .
3. Категорії економічної соціології .
4. Основні функції економічної соціології.

5. Основні наукові напрями економічної соціології.
6. Економіка як соціальний інститут. Економічна культура.
7. Сучасні тенденції в економіці. Глобалізація.

Питання для самоперевірки:

1. Напишіть невеликий реферат на тему «Понятійний апарат економічної соціології».
2. Складіть схему структури соціальної сфери.
3. Розробіть модель економічної сфери.
4. Опишіть взаємозв'язок економічної соціальної сфери.
5. Розкажіть про концепцію формування економічної соціології Н. Смелзера.
6. Охарактеризуйте соціально-економічні відносини.
7. Розкажіть, що розуміють під соціальною спрямованістю економіки.
8. Розкрийте соціальний механізм.
9. Охарактеризуйте взаємозв'язок економічної соціології з економічною теорією.
10. Охарактеризуйте зв'язок економічної соціології із загальною соціологією.
11. Розкажіть про організацію конкретних соціологічних досліджень.
12. Розкажіть, що розуміються під економічною культурою.
13. Розкрийте соціальну структуру суспільства.
14. Розкажіть про функції економічної соціології.
15. Розкажіть про методи економічної соціології.
16. Розкажіть про технологію економічної соціології.
17. Що вивчає економічна соціологія?

суспільство;

спільноти;

соціально-економічні відносини.

18. До якої групи наук належить економічна соціологія?

природничих;

суспільних.

19. Що характеризує економічну соціологію?

об'єкти;

предмети;

процеси.

20. Хто із соціологів стверджував, що соціальний механізм регулювання економічних відносин ґрунтується на соціологічному підході?

М. Вебер;

Т. Веблен;

Н. Смелзер;

М. Сведберг.

21. Кому належить твердження про виникнення «класичної економічної соціології»? М. Веберу;

Т. Парсонсу;

М. Сведбергу;

Н. Смелзеру.

22. Які з економічних законів вивчає і досліджує економічна соціологія?

закон вартості;

закон зростання продуктивності праці;

закон відповідності виробничих відносин продуктивним силам.

23. Які закономірності найбільш властиві розвитку економічної соціології?

пропорційний розвиток матеріального виробництва;

планове ведення господарства;

соціальна спрямованість економіки.

24. Що являє собою понятійний апарат економічної соціології?

сукупність економічних категорій;

однозначне визначення понять економічної соціології;

терміни економічної соціології.

25. Що являє собою система категорій економічної соціології?

структура і зміст категоріального апарату;

сукупність понять економічної соціології;

спеціальні терміни економічної соціології.

26. Які категорії зараховують до загальносоціальних?

суспільство;

економічні відносини;

соціальні процеси

Теми рефератів:

1. Закономірності економічної соціології.

2. Об'єкти економічної соціології.

3. Предмети економічної соціології.

4. Соціально-економічні відносини.

5. Соціально-економічні проблеми як предмет економічної соціології.

6. Організація соціально-економічних досліджень.

7. Методи економічної соціології.

8. Технологія економічної соціології.

9. Зв'язок економічної соціології з іншими науками.

Література:

1. Економічна соціологія: Навч. посібник /За ред. В. М. Ворони, В. Є. Пилипенка. – К., 1997.

2. Іващенко О. В. Економічна соціологія: Програма лекційного курсу для економічних та соціологічних спеціальностей. – К., 1998.

3. Заславская Т. И., Рывкина Р. В. Социология экономической жизни. - Новосибирск, 1991.

4. Пилипенко В. Є. Економічна соціологія //Спеціальні та галузеві соціології: Навч. посібник. – К., 2003.

5. Соколова Г. Н. Экономическая социология: Учебник. – Мн., 2000.

6. Соціологія: Короткий енциклопедичний словник /Під заг. ред. В. І. Воловича. - К.,1998.

7. Соціологія: Терміни. Поняття. Персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - К.: Каравелла. – Львів, 2002.

8. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.

Змістовий модуль 13. Соціологія праці та управління.

Мета: визначити предметну сферу соціології праці і управління; окреслити основні теоретичні концепції і підходи у соціології праці і управління; проаналізувати основні категорії і методи, зміст основних функцій соціології праці і управління; з'ясувати специфіку соціально-трудових відносин за умов ринкової трансформації, включаючи процеси трудової мотивації і стимулювання праці, міграції, функціонування виробничих систем та інститутів; визначити сутність і основні механізми соціального управління трудовою діяльністю; провести аналіз соціально-трудових процесів та відносин в умовах ринкових трансформацій соціологічними методами; пояснити суть трудових відносин, що мають місце у виробничих групах та організаціях; охарактеризувати зв'язки соціології праці і управління з іншими науками про працю (праксеологією, соціологією менеджменту, економікою праці тощо).

Основні поняття: атестація кадрів, організація праці, безробіття, орієнтація професійна, виробництво, плінність кадрів, вибір професійний, дисципліна праці задоволення працею, робоче місце, зміст праці, служба соціального розвитку, кваліфікація, ставлення до праці, клімат соціально-психологічний, стиль керівництва, колектив трудовий, стимулювання праці, консультування професійне, трудові переміщення, контроль соціальний, трудова поведінка, культура праці, умови праці, методи керівництва, характер праці, громадська думка про управління, теорія соціології управління, методологія соціології управління, керівник, функції управління, ефективність управління, структура управління, управлінські відносини, інтенсифікація управління, проблеми управління, технічні засоби управління.

План:

1. Предмет соціології праці та управління.
2. Основні категорії соціології праці і управління.
3. Трудовий колектив як соціальна організація.
4. Системи і предмет управління. Закони і закономірності управління.
5. Зв'язок соціології праці та управління з іншими науками про працю. Соціологія праці й управління та менеджмент.

Питання для самоперевірки:

1. Що вивчає соціологія праці й управління?
2. Чим пояснити, що довгий час розвиток вітчизняної соціології праці та управління не був перманентним, постійно стримувався ненауковими чинниками?
3. Що є об'єктом соціології праці та управління?
4. У чому полягають особливості розвитку вітчизняної соціології праці та управління?
5. У чому полягає специфіка соціально-трудових відносин?
6. Що таке соціально-трудова процеси?

7. Які соціальні інститути мають найважливіше значення у сфері праці і чому?
8. Трудова поведінка яких соціальних спільностей в сфері праці повинна нині, на вашу думку, вивчатися найглибше?
9. Який зв'язок існує між соціологією праці та управління з іншими науками?
10. У чому відмінність соціологічного підходу до вивчення праці від підходів інших наук?
11. Чим різняться предмети соціології праці й управління та економічної соціології⁹
12. Яка специфіка використання в менеджерській діяльності методологічних принципів і наукових напрацювань із соціології праці й управління?
13. Чому у нас на відміну від Заходу впровадження менеджменту як науки управління виробництвом тільки починається?
14. Чим пояснюється зростання ролі соціології праці та управління в умовах переходу до ринкової економіки?
15. Які завдання курсу соціології праці й управління як навчальної дисципліни?
16. Розкрийте суть сучасних поглядів на предмет соціології праці і управління.
17. Зробіть системний соціологічний аналіз трудової діяльності, виходячи з таких її складових як мета, мотиви, засоби, умови праці, суб'єкт діяльності.
18. Як розвивалася соціологія праці в Україні? Які вимоги до організації сучасних соціологічних досліджень у сфері праці в Україні?
19. Розкрийте зміст понять: «умови праці», «стиль керівництва», «задоволення працею», «самозайнятість населення», «ринок праці».
20. Опишіть схему організаційної структури управління.
21. Опишіть функції процесу управління.
22. Опишіть технічні засоби управління.

Теми рефератів:

1. Соціальна сутність праці.
2. Зміст праці та способи його збагачення.
3. Адаптація працівників: соціологічний аналіз проблеми.
4. Задоволення працею як соціологічна категорія.
5. Соціальні гарантії і безробіття в умовах ринку праці.
6. Соціально-психологічний клімат трудового колективу та чинники, що впливають на його формування.
7. Страйк як гострий вияв виробничого конфлікту.
8. Професійна кар'єра та фактори, що її визначають.
9. Соціологічні аспекти трудової міграції.
10. Мотивація трудової діяльності як механізм регулювання поведінки працівника.
11. Трудова поведінка: складові, стратегії, моделі.
12. Форми і моделі стимулювання праці.
13. Соціологічний аналіз чинників соціально-економічного розвитку підприємства.
14. Підприємство як соціотехнічна система.
15. Вплив стилю керівництва на ефективність трудової діяльності.
16. Дисципліна праці як об'єкт управлінського впливу.
17. Основні підходи в оцінці та атестації кадрів на виробництві.
18. Конфліктні ситуації в трудовому колективі та шляхи їх врегулювання.

19. Соціологічне забезпечення інноваційних процесів на виробництві.
20. Виробнича організація як відкрита система.
21. Проблема вільного часу в соціології праці. Соціально-економічні чинники стимулювання трудової активності.
22. Організаційна побудова системи управління.
23. Соціологія управлінської праці.
24. Соціологія процесів управління.
25. Дослідження функцій управління.
26. Дослідження організації планування на об'єкті.
27. Дослідження організації контролю.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень. Проблеми теорії, методології, практики: Монографія. - К., 2000.
2. Васильєв А. С. Підготовка і прийняття управлінських рішень: організаційно-правові проблеми. – Одеса, 1997.
3. Гаєвський Б. А., Ребкало В. А., Туленков М. В. Політичне управління: Навч. Посібник. – К., 2001.
4. Дворецька Г. В. Соціологія праці: Навчальний посібник. – К., 2003.
5. Державне управління: Словник-довідник /За заг. ред. В. Бакуменка. - К., 2002.
6. Гріфін Р., Яцура В. Основи менеджменту. - Львів, 2001.
7. Економічна соціологія: Навч. посібник / За ред. В. М. Ворони, В. Є. Пилипенка. - К., 1997.
8. Іващенко О. Соціологія самозайнятості: до проблеми визначення предмета // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2002. - № 4.
9. Коваліско Н. В., Хоронжий А. Г. Регіональна трудова мобільність. - Львів, 2002.
10. Лисенко О., Привалов Ю. Молодь на ринку праці України: основні характеристики і тенденції // Україна-2002. Моніторинг соціальних змін / За ред. В. Ворони, М. Шульги. - К., 2002.
11. Лозниця В. С. Психологія менеджменту: Навч. посібник. – К., 1997.
12. Лукашевич Н. П. Социология труда. – К., 2001.
13. Матвієнко В. Я. Соціальні технології. – К., 2001.
14. Мімандусова Г. Соціально-економічна адаптація населення в умовах формування ринку праці і зайнятості // Україна-2002. Моніторинг соціальних змін / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К., 2002.
15. Наумкина С., Пилипенко В., Привалов В. Социально-политическая эффективность управленческой деятельности (теоретико-методологический анализ). - К., 1999.
16. Огаренко В. М., Малахова Ж. Д. Соціологія праці: Навчальний посібник. Запоріжжя, 2001.
17. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва: Навч. посібник. - Львів, 2001.
18. Полторак В. А. Соціологія. Основи соціології праці та управління. – К., 1992.
19. Прирбиткова І. Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2002. - № 4.
20. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / Наук.

переклад В. В. Цветков. - Оріяни, 1998.

21. Скідін О. Л. Управління освітою: теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій. - Запоріжжя, 2000.

22. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.

23. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.

24. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.

25. Цандер Е. Менеджмент малих і середніх підприємств. - К., 1997.

Змістовий модуль 15. Організація соціологічних досліджень, методи збирання та аналізу соціологічної інформації.

Мета: визначити суть соціологічного дослідження і його значення у житті сучасного суспільства; проаналізувати основні етапи і види соціологічних досліджень, а також суть підготовки, організації і проведення соціологічного дослідження; охарактеризувати суть і особливості вибіркового методу в соціології, основні типи і види вибірок, основні методи збору соціологічної інформації, основні способи узагальнення, аналізу та інтерпретації соціальної інформації; обґрунтувати доцільність використання певного виду вибірки в соціологічному дослідженні; визначити переваги і недоліки існуючих методів збору соціологічної інформації; охарактеризувати особливості застосування того чи іншого методу соціологічного дослідження та розкрити специфіку його різновидів; проаналізувати загальні процедури обробки та інтерпретації соціологічних даних.

Основні поняття: соціологічне дослідження, етапи соціологічного дослідження, види соціологічного дослідження, соціальний моніторинг, програма соціологічного дослідження, соціальна проблема, об'єкт соціологічного дослідження, предмет соціологічного дослідження, гіпотеза у соціологічному дослідженні, респондент, вибірка та її види, генеральна сукупність, вибіркова сукупність, методи соціологічних досліджень, аналіз документів, контент-аналіз, методи опитування, анкетне опитування, соціометричне опитування, соціологічне інтерв'ю, фокусоване групове інтерв'ю, соціологічне спостереження, соціологічний експеримент, робочий план дослідження.

План:

1. Конкретно-соціологічне дослідження: поняття, етапи, види.
2. Програма і робочий план конкретно-соціологічного дослідження.
3. Методи збору та аналізу соціологічної інформації: метод вивчення документів, аналіз документів, метод спостереження, експеримент, опитування.
4. Способи аналізу і інтерпретації емпіричної інформації. Формування висновків і практичних рекомендацій.

Запитання і завдання:

1. Що таке соціологічне дослідження?
2. Яке значення мають соціологічні дослідження в житті сучасного суспільства?

3. Яке місце посідає програма і робочий план соціологічного дослідження у його підготовці, організації та проведенні?
4. У чому полягає специфіка опитування як методу збору первинної соціологічної інформації?
5. За яких умов застосовують у соціології експертне опитування?
6. Поясніть, що таке соціометричне опитування?
7. Які, на Вашу думку, питання можна вирішити за допомогою аналізу документа?
8. У яких випадках доцільно застосовувати контент-аналіз?
9. Для чого і як здійснюється опис інформації, обчислення та оформлення узагальнюючої інформації?
10. Поясніть відмінність між соціальним і соціологічним дослідженням.
11. Назвіть основні етапи у проведенні соціологічного дослідження.
Охарактеризуйте їх.
12. Розкрийте сутність і зміст основних компонентів програми і робочого плану соціологічного опитування.
13. Поясніть, що таке вибірка і які є типи вибірки.
14. Охарактеризуйте переваги і недоліки анкетного опитування, соціологічного інтерв'ю, спостереження, соціометричного опитування, конвент-аналізу та ін.
15. В сучасній соціологічній літературі дуже часто поняття «соціологічне дослідження» вживається із сполученням слів «теоретичне», «фундаментальне», «прикладне», «емпіричне» і т.д. Це одне й теж, чи це принципово відмінні різновиди соціологічного дослідження?
16. Соціологічне дослідження має шість етапів свого здійснення, які різняться один від одного характером і змістом, формами і процедурами дослідницької діяльності.
Охарактеризуйте кожний з них.
17. Доведіть необхідність і доцільність проведення соціального моніторингу.

Література:

1. Городянченко В. Г. Социологический практикум: Учебно-методическое пособие. - К., 1999.
2. Гречихин В. Лекции по методике и технике социологических исследований. - М., 1988.
3. Кракович Д., Сердюк А. Интервьюирование в социологическом исследовании. – К., 1992.
4. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження. - К., 1996.
5. Піча В. М., Вовканич С. Й., Маковецький В. М. Як підготувати, провести і узагальнити результати соціологічних досліджень. - Львів, 1996.
6. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2007.
7. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. - Львів, 2002.
8. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /За ред. В. Г. Городяненка. - К., 2006.
9. Социологический практикум по методике и технике конкретно-социологических исследований. - Х., 1986.
10. Чурилов Н.Н. Проектирование выборочного социологического исследования. - К.,

1986.

11. Ядов В. А. Социологическое исследование: Методология, программа, методы. - Самара, 1995.

Рекомендована література:

Базова:

1. Алан Г. Джонсон. Тлумачний словник з соціології : Пер. з англ. за наук. ред. В. Усаєва. – Львів, 2003.
2. Андерсен Л. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму/Пер. з англ. В. Морозов. – К., 2001.
3. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки: Пер. с франц. – К., 2004.
4. Арбеніна В. Л. Етносоціологія: Навч. посіб. - 2-ге вид., перероб. і доп. – Х., 2007.
5. Барвінський А. О. Соціологія: Навчальний посібник. – К., 2005.
6. Бурдьє П. Соціологія політики. – М., 1993.
7. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К., 1994.
8. Вербець В. В. Соціологія : навч. посібн. – К., – 2009.
9. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку/Пер. з англ. Н. Климчук. – Львів, 2006.
10. Гелнер Е. Нації та націоналізм/Пер. з англ. Г. Касьянов. – К., 2008.
11. Гіденс Е. Соціологія. – К., 2000.
12. Городянська В. Г. Особистість у системі соціальних зв'язків: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – К., 2002.
13. Дворецька Г. В. Соціологія: Навчальний посібник. – К., 2002.
14. Димитрова Л. М. Соціологія управління: Навчальний посібник. – К., 2005.
15. Донцов Д. Історія розвитку української національної ідеї. – К., 1991.
16. Етносоціологія: Навч. посіб./За ред. В. Євтуха. – К., 2003.
17. Жоль К. К. Соціологія: Навчальний посібник. – К., 2005.
18. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку XX ст.). – К., 1993.
19. Кузьменко Т. М. Соціологія : навч. посібн. – К., 2010.
20. Лукашевич М. П. Соціологія: Базовий курс: Підручник. – К., 2005.
21. Огаренко В. М. Соціологія малих груп: Підручник. – К., 2005.
22. Огаренко В. М. Соціологія праці: Навчальний посібник. – К., 2005.
23. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження. К., 1996.
24. Пірен М. І. Етносоціологія. – Чернівці, 1996.
25. Пірен М. І. Основи конфліктології. – К., 1997.
26. Піча В. М. Соціологія сім'ї. – Львів, 1994.
27. Піча В. М., Черниш Н. Й., Кондратик Л. Й. З історії української соціологічної думки. – Львів, 1995.
28. Погорілий О. І. Соціологічна думка XX століття. Навч. посібник. – К., 1996.
29. Примуш В. М. Загальна соціологія: Навчальний посібник. – К., 2004.
30. Пшенічнюк О. П. Соціологія: Навчальний посібник. – К., 2005.
31. Сасіна Л. О., Мажник Н. А. Соціологія: Навчальний посібник. – Х., 2005.
32. Сірий Є. В. Соціологія: Навчальний посібник. – К., 2004.
33. Смелзер Н. Соціологія. Пер. с англ. – К., 1998.

34. Соціологія : Підручник / За ред. Н. П. Осипової. – К., 2003.
35. Соціологія: Підручник/ За ред. В. Г. Годи. – К., 2006.
36. Соціологія: Навчальний посібник/ За ред. С. О. Макеєва. – К., 2005.
37. Соціологія: Підручник/ За заг. ред. В. М. Пічі. – Львів, 2007.
38. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник /За заг. ред. В. М. Пічі. – Львів, 2002.
39. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/За ред. В. Г. Городяненка. – К., 2006.
40. Танчин І. Соціологія: Навчальний посібник. – Львів., 2005.
41. Фромм Э. Бегство от свободы. – М., 2005.
42. Хорунжий А. Г. Основи економічної соціології. – Львів, 2001.
43. Хто є хто в західній та вітчизняній соціології. Навчальний соціологічний словник для студентів/ Наук. ред. В. М. Піча. – Львів, 1999.
44. Черниш Н. Й. Соціологія: Курс лекцій. – К., 2003.
45. Черниш Н. Й. Етносоціологія і соціологія нації. – Львів, 2004.
46. Юрій М. Ф. Соціологія: Соціологія: Підручник. – К., 2006.
47. Яремчук С. Соціологія : навч. посібн. – Чернівці, 2007.

Допоміжна:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования/Пер. с англ.; Под ред. В. Иноземцева. – М., 2004.
2. Бергер П. Приглашение в социологию. Гуманистическая перспектива. – М., 1996.
3. Брюейкер Р. Переобращенный націоналізм/Пер. з англ. О. Рябов. – Львів, 2006.
4. Бурлачук О., Молчанов М., Степаненко В. Біля витоків соціологічної думки в Україні/Під ред. В. Танчера. – К., 1995.
5. Вишняк О. І. Соціокультурна динаміка політичних регіонів України. Соціологічний моніторинг (1992-2006). – К., 2006.
6. Войтович С.О. Соціальні інститути суспільства: рід, влада, власність . – К., 1998.
7. Вольтер. Философские трактаты и диалоги. – М., 2005.
8. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та виховання. – К., 1994.
9. Герасіна Л. М. Оновлення сучасної вищої школи в контексті глобальних проблем освіти . – Х., 2004.
10. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации/Пер. с англ. И. Тюрина. – М., 2005.
11. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. – К., 2000.
12. Головаха Є., Горбачик А., Паніка Н. Україна та Європа: Результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006.
13. Головаха Є. І. Суспільство, що трансформується. Досвід соціологічного моніторингу в Україні. – К., 1999.
14. Дарендорф Р. У пошуках нового устрою: Лекції на тему політики свободи у ХХІ ст. /Пер. з нім. А. Орган. – К., 2006.
15. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение. – М., 1995.
16. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – К., 1993.
17. Життя етносу: Соціокультурні нариси. – К., 1997.

18. Журбицька Т. С. Молода сім'я. – К., 1988.
19. Зиммель Г. Избранные работы. – К., 2006.
20. Іваненко О. В. Економічна соціологія: програма лекційного курсу для економічних та соціологічних спеціальностей. – К., 1998.
21. Локк Д. Досвід про людське розуміння. – К., 2001.
22. Лукашевич М. П. Соціологія праці: Підручник. – К., 2004.
23. Макіавеллі Н. Державець. – К., 2001.
24. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. – К., 1996.
25. Національні процеси в Україні: Історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. – К., 1997.
26. Павличенко П. П. Социология. Курс лекций. – Кременчуг, 1995.
27. Парсонс Т. Система современных обществ. – М., 1998.
28. Пилипенко В. Е., Шевель І. П. Соціологія підприємництва. – К, 1997.
29. Піча В. М., Вовканич С. Й., Маковецький В. М. Як підготувати, провести і узагальнити результати соціологічних досліджень. – Львів, 1996.
30. Платон. Держава. – К., 2000.
31. Победа Н. А. Социология культуры. – Одесса, 1997.
32. Практикум з соціології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти/За ред. В. М. Пічі. – Львів, 2006.
33. Рікер П. Ідеологія та утопія: Пер. з англ. – К., 2006.
34. Ручка А. А., Танчер В. В. Очерки истории социологической мысли. – К., 1992.
35. Ручка А.О., Танчер В. В. Курс історії теоретичної соціології. Навч. посібн. – К., 1995.
36. Словник - довідник термінів з конфліктології / За ред. Пірен М. І., Ложкіна Г. В. – К., 1995.
37. Сокур'янська Л. Г. Вступ до соціології : навч. посібн. / Л. Г. Сокур'янська. – Х., 2011.
38. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. – М., 1992.
39. Соціологія. Навч. посіб/ Упорядник П. П. Марчук. – Тернопіль, 1998.
40. Терещенко І. І. Короткий тлумачний словник з соціології. – К., 2005.
41. Тьонніс Ф. Спільнота та суспільство/Пер. з нім. Н. Комарова, О. Погорілий. – К., 2005.
42. Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін/За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К., 2007.
43. Український соціум: інтеграція інтелектуального потенціалу/За ред. В. Врублевського. – К., 2005.
44. Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. – М., 1992.
45. Шаповал М. Загальна соціологія. – К., 1996.
46. Якуба Е. А. Социология: Учеб. пособие для ВУЗов. – Харьков, 1995.

Інформаційні ресурси:

<https://i-soc.com.ua/>
<http://soc.univ.kiev.ua/>
<http://socis.kiev.ua/ua/>
<http://www.uisr.org.ua/>
<http://razumkov.org.ua/>